Realismus a naturalismus v české literatuře v 80. a 90. letech

Předchůdci realismu v Čechách, časté prolínání s romantismem.

- Josef Kajetán Tyl – látku z minulosti aktualizoval, kritizoval tím to, co se dělo v jeho době
- Božena Němcová – obrazy z venkovského života, popisný realismus, idealismus Babičky není realistická.
- Karel Havlíček Borovský – zkritizoval Tylovu novelu Poslední Čech za to, že je příliš sentimentální.
- Jan Neruda
- Karolína Světlá

Zpočátku se nejedná o kritický realismus, ale o realismus popisný, až postupem času se kritika zvyšuje.

V 80. letech začíná sílit realismus nejen v literatuře, ale i v politice a vědě.

Věda ovlivněna pozitivismem – to co je dané zkušenostmi, postihnutelné zkušenostmi, smysly, vše co lze ověřit.

Začal vycházet *Ottův slovník naučný* – Jan Otto

Znovuoživení bojů o pravosti rukopisů královédvorského a zelenohorského – skupina vědců kolem TGM – sdruženi kolem časopisu *Athenaeum* – Jaroslav Goll, Jaroslav Vlček, Jan Gebauer → jazyk rukopisů neodpovídá zcela staré češtině. Zachycená historie je příliš zidealizovaná.

Časopis *Čas* – Jan Herben – kritika vědeckých oborů, politiky.

Estetik Otakar Hostinský – různé statě obhajující realismus – velice přínosná metoda, nejde o pouhé zachycení fakt, ale o jejich zpracování a výběr fakt.

V 80. až 90. letech se objevuje **kritický realismus** → tři okruhy námětů:

- *Venkovské náměty = venkovská próza = regionální literatura* → popisuje život určitého kraje, regionu, různé sociální problémy, autoři zde strávili největší část života → odraz autorova vztahu.

  Zpočátku vylíčen idylicky – venkované používají morálku, jsou stavěni do protikladu k městům.
- *Městské náměty = prózy z městského prostředí* → málo zastoupené, spíše se objevuje u naturalistů.
- *Historické náměty = prózy historické* → velice oblíbené, děj je umístěn někde v historii, každý z autorů jinak zpracovává odraz minulosti.

Realistická povídka – kratší próza, děj je jednoduchý, není zde mnoho odboček od hlavního děje, povídka nemá dějový spád, není tak vyhrocená, Velice časté popisy.

Realistický román – delšího charakteru, složitější výstavba, spousta dějových odboček, spousta postav → charakterově se vyvíjí.

Novela – podobný povídce, má vždy nějaký překvapivý závěr (pointu), hrdina se nevyvíjí.

Alois Jirásek

Narodil se v Hronově (východní Čechy) → literární festival *Jiráskův Hronov*. Byl učitelem dějepisu v Litomyšli a v Praze → spousta děl se odehrává tady.

Nebyl příliš politicky činný, přesto podepsal májový manifest (1917) – vyjádřil se pro samostatnost Českého národa.

Za komunismu byl masivně propagován, ironií je, že se vyhýbal politickým aktivitám a už vůbec nesympatizoval s komunismem.

Za vrchol českých dějin považuje dobu Husitskou. Dobu po bělohorskou považuje za úpadek, dobu temna. Také píše o době národního obrození.

Ovlivněn Palackým

Typické pro jeho práci:

- Velice tendenční – jeho práce mají vychovávat Český národ, posílit národní sebevědomí.
- Důkladné studie historických pramenů → historie byla na prvním místě → snažil se maximálně potlačit svoji fantazii, ponechává takové situace na čtenářově fantazii. Vymýšlí dialogy postav (protože se nedochovali).
- Psal rozsáhlé románové skladby, historické epopeje, románové kroniky.
- Velká idealizace minulosti – postavy jsou černobílé → hodil se komunistům.
- Dlouhé popisné pasáže, dramatické a barvitě vylíčené bojové scény.
- Hrdinou není jednotlivec, ale kolektiv → také se hodilo komunistům
- Zachycení velkých dějinných událostí, méně zpracovaná psychologie postav.
- Použití nářečí a jiných prostředků pro charakterizaci prostředí a postav.

Románová kronika – rozsáhlá románová skladba (často více dílů), jednotlivé události jsou zachyceny chronologicky, jednotlivé události jsou spojené volným dějovým tokem, často jsou zachyceny na delších časových úsecích (životy generací).

Historická epopej – rozsáhlá románová skladba, zachycení životů hrdinů na pozadí nějaké historické události. Spousty dějových linií.

Staré pověsti české – Jirásek zde čerpal z Kosmovy kroniky – snažil se tak o přiblížení dějin, zařazoval sem i některé novější pověsti (O Žižkovi, O Jánošíkovi).

Z Čech až na konec světa – převyprávění cestopisu Václava Šaška z Bířkova.

Doba Husitská

Trilogie **Mezi proudy** - je zde zachycen vznik za husitství, vláda Karla IV.

Trilogie **Proti všem** – zajímá se o vrchol husitského hnutí, jsou zde popsány různé bitvy (na Vítkově...), vznik různých sekt (Adamité atd.), útoky Žižky proti těmto sektám.

Trilogie **Bratrstvo –** zachycuje dohasínání husitského hnutí, Bratříci – pod vedením Jana Jiskry z Brandýsa.

Nedokončený román **Husitský král –** vypráví o Jiřím z Poděbrad (= Husitský král) – předobraz EU.

Divadelní hry - **Jan Hus**, **Jan Žižka, Jan Roháč** – zidealizované, symbolizují boj za pravdu apod.

Doba po bělohorská

Skaláci - zachycuje selskou vzpouru na Náchodsku

Psohlavci – povstání chodů na konci 17. století proti Lamingerovi. Jan Sladký kozina byl vůdce povstání.

Temno – zachycuje období násilné rekatolizace, náboženského fanatismu (katolíci i protestanti). Milostná zápletka mezi katolíkem a protestantkou. Název temno je metaforický k té milenecké dvojici (nikoliv období). Působení Jezuitů → pálení českých knih

Národní obrození

Povídka **Filozofská historie** – idylka odehrávající se v Litomyšli, zachyceny předrevoluční nálady před rokem 1848 a jejich důsledky na malém městě. Studenti gymnázia – problémy s láskami, názory, škola. Roubínek – konzervativní člověk, který si říká vlastenec, ale usne při předčítání Máje, ustrašený, pasivní. Fríbord, Špína, Zelenka – kladné postavy, jsou aktivní, chtějí zlepšit svět, nebojácní, energičtí.

Pentalogický román **F. L. Věk** – Jirásek se inspiroval osudem Františka Ladislava Vhek, což byl velký vlastenec narozený v Dobrušce. Je zde zachycen pobyt v Dobrušce a Praze. Vylíčena atmosféra národního obrození, potkává se s různými obrozenci (Josef Dobrovský...). Názvem je naznačeno, že hrdina je nositelem nadčasových hodnot: poctivost, všestranně nadaný,

Čtyřdílná románová kronika **U nás** – odraz národního obrození v Hronově

Veselohra **Magdalena Dobromila Rettigová** – o skutečné literární autorce.

Současnost

Realistická díla, nejedná se o díla historická, je zde zachyceno jak majetek ovlivňuje vztahy, vztahy atd.

Vojnarka – vdova (i když se vdala bez lásky) → měla svého milého Antonína, vdala se když byl Antonín na vojně, po návratu z vojny zaměstnává vdova Antonína jako čeledína, vtazh byl obnoven. Avšak se nechová k synovi pěkně, proto se rozhodla si ho nevzít. Antonín to nehodlá připustit → vyvíjí nátlak násilím, ale nešťastnou náhodou se při tom zabije. Řeší dilema vdovy mezi mileneckou a mateřskou láskou.

Otec – vztahy v rodinně a majetek.

Pohádková hra **Lucerna** – symbolická hra, Lucerna symbolizuje útisk lidí, robotu. Lípa symbolizuje našeho národa, našich tradic. Humorné prvky. Dramatická báchorka.

Mlynář – hrdý člověk, vlastenec, ujal se Haničky – a vychoval ji jako vlastní dítě.

Vrchnost zastupuje Kněžna – trochu znuděná, přesycená panským životem

Pohádkové postavy – Michal a Ivan – dva vodníci, mají různé nálady a lidské vlastnosti.

Kněžna přijede na venkovské sídlo a rozhodne, že si zajde v noci k zámečku v hlubokém lese, při této cestě ji musí doprovázet Mlynář s Lucernou, protože je to od nepaměti povinnost.

Během cesty Kněžna svádí Mlynáře, avšak ten je mravně pevný a odolává. Kněžna by se mu za to mohla mstít, ale nedělá to → nedovolí aby Mlynářovi odvedli Haničku do služeb. Nedovolí úředníkům pokácení staré lípy.

Kněžna nakonec rozbije lucernu, tím dává najevo uvolnění nesvobody a poddanství.

V čítance přečíst ukázku od Aloise Jiráska – Bratrstvo, Zikmund Winter – autoři historické prózy – jiný přístup → srovnat přístupy.

V čem je Jirásek přitažlivý pro čtenáře a v čem ne.
Jirásek používá kratší souvětí (i když občas složitěji pochopitelná souvětí), použití přechodníků.
Barvitě a velice obšírně (ale důkladně) vylíčené prostředí a situace.
Pro čtenáře může být Jirásek přitažlivý kvůli jeho sympatiím k době Husitské – kterou lze vnímat jako vrchol českého národa.

V čem se shodují v čem se odlišují.
Winter používá ještě složitější a delší věty, používá více jazykových figur a tak se stává pro čtenáře složitější k četbě, nezachycuje monumentálnost okamžiku, ale tragédii situace jednotlivce.

Zikmund Winter

Narodil se v Praze, kde pracoval jako profesor historie, čtenářům předkládal historická fakta života v minulosti (ne historické epochy tak jak to dělal například Jirásek). Zobrazoval mezilidské vztahy, postavení dětí, jídlu, spánku...

Jeho tvorba se objektivním přístupem (sběrem faktů a vykreslením) přibližovala beletrii. Ve svých dílech nejčastěji zobrazoval místa svého pobytu tedy Prahu a Rakovník.

Psal kratší novely a povídky.

Starobylé obrázky z Rakovnicka

Povídka **Nezbedný bakalář –** zachycuje konflikt lehkovážného učitele s měšťany Rakovníka.

Pražské obrázky – prohlubuje se psychologie jednotlivých postav a jejich charakteristika,

Povídka **Rozina sebranec –** o prosto dívce, která je nakonec zavražděna.

Jediný román **Mistr Kampanus** – vypráví o rektorovi pražské univerzity, který se snaží v době po bělohorské zachránit univerzitu proti novým u moci. Zradí kvůli tomu i své přesvědčení, ale nakonec stejně neuspěje. Vypravěčsky kniha vypráví buď z pohledu Campuse nebo z jeho protistrany – je tak vidět náhled na stejnou věc z různých stran.

Venkovská próza

Popisují a kritizují sociální poměry na venkově nebo v daném regionu

Snaží se zvýraznit čistotu vesnice

Václav Beneš Třebízský

Román **Bludné duše** – román z velkého povstání v roce 1775. Děj je umístěn na Lounské polesí.

Karel Václav Rais

Narodil se v podkrkonoší, byl také učitel, ve svých dílech kriticky zobrazoval každý narušený mezilidský vztah, postupoval velmi analyticky, kubisticky.

Zakladatel psychologické prózy, často popisuje společensky degradované postavy (tuláky, šumaře atd.) nebo zbohatlíky apod.

Kniha povídek **Výminkáři** – je zaměřena na narušené mezigenerační vztahy.

Soubor próz **Potměchuť –** zachycení nitra člověka zničeného sobectvím a vášněmi. Takoví lidé jsou oběti dědičné dispozice.

Román **Kalibův zločin** – Vojta Koliba by rád žil svůj život v míru a klidu, ale jeho okolí ho natolik deptá a rozšiřuje o něm falešné informace až se dostává do žaláře, i potom má ještě vůli odpouštět. Dílo vyvrcholí když zjistí, že dítě jeho ženy není jeho a jeho žena mezitím co byl ve vězení si našla jiného → v afektu ji i sebe zabije. (Nakonec i on sám umírá).

Naturalistický popisný styl (nezaujaté a objektivní zachycení všech i nechutných pasáží, zachycení člověka jako produktu dědičnosti a prostředí, ve kterém žijeme).

Cyklus povídek **Horské kořeny –** odehrává se v horách, kde jsou lidé drsní, ale přesto mravně pevní. Značně idylické.

Zapadlí vlastenci – Venkovská próza, odehrává se v horské vesnici, žijí zde vlastenci, lidé, kterým není lhostejný český národ a tradice. Václav Rais tím chtěl poděkovat vlastencům, o kterých není slyšel, ale i přesto vychovávají. Realisticky zachycené prostředí a práce vlastenců. Do zapadlé vesničky přichází nový učitel, z počátku je zakomplexovaný a vlastenecké věci ho nezajímají, avšak postupem času se zapojuje do vlastenectví ve vesnici a nalézá v tom smysl života.

Západ – ukazuje i Prahu a to, že jejich vlastenecké problémy jsou jiné než na venkově (bída, sociální problémy).

Humoristický román **Pantáta Bezdoušek** – Sedlák Bezdoušek jede navštívit syna do Prahy, přitom napravuje špatnou Pražskou společnost.

Teréza Nováková

Obdivovatelka děl Karolíny Světlé, v jejích dílech se odráží kraj ve kterém žila – Litomyšl. Kritika společnosti, náboženských hnutí – hrdinové jsou výjimeční, hledají smysl života (dávají se k náboženským hnutím → konečná deziluze a tragédie), bojovníci za pravdu.

Dokumentační realismus – nastudování pramenů, propracovaná psychika postav.

Monografické romány – zachycuje život jednoho člověka.

Děti čistého živého – o náboženské sektě

Brašar – román z doby národního obrození

Maloměstský román - zachyceno městské prostředí, inspirovala se osudem dcery Karla Havlíčka Borovského.

Josef Holeček

Zachycuje venkov v jižních Čechách, působil jako dopisovatel z války na Balkáně.

Románová kronika **Naši** (o 10 dílech) – zachycuje co se dělo v jedné české vesnici – osudy více generací, sedlák = představitel veškeré moudrosti a národní hrdosti.

Karel Klostermann

Prózy ze Šumavy

Jindřich Šimon Baar

Román **Paní Komisarka** – zachycuje Boženu Němcovou na Domažlicku

Antal Stašek

Otec Ivana Olbrachta

Jan Herben

Redigoval časopis Čas, psal romány z moravského Slovácka.

Ignát Hermann

U snědeného krámu – z Prahy, zachycuje negativní vlastnosti měšťanů. Román vystavěn na kontrastu s kupcem z venkova (dobromyslný, neprůrazný) – nakonec zkrachuje, rozpadne se mu manželství → spáchá sebevraždu.

Otec Kondelík a ženich Vejvara a **Tchán Kondelík a zeť Vejvara -** humoristické romány, kritizovaní měšťáků

Naturalismus v české literatuře

Byl odmítán, díla naturalismů byla považována za nemravná, pesimistická, šablonovitá. Psychologie postav je příliš povrchní.

Expresionismus:

- Vyjádření pocitu hrůzy a děsu
- Člověk nerozumí světu kolem sebe, tápe

Josef Karel Šlejhar

Velice pesimistický, krutá díla až morbidní – styl se podobá expresionismu.

Kuře Melancholik – otec se po smrti matky znovu ožení → macecha se k němu chová agresivně → dítě umírá osamocené ve staré kůlně. Šlejhar připodobňuje všechny příběhy ke zvířatům, v tomto případě malému kuřátku.

Karel Matěj Čapek-Chod

Byl novinář → pohyboval se v různých vrstvách → využití ve svých dílech.

Zkoušel různé umělecké styly, nakonec skončil právě u naturalismu. Často v jeho dílech je ironický nádech, své postavy ztrapňoval.

Román **Kašpar Lén mstitel –** psychologickou studií zločinu – jak vznikl zločin v hlavě Kašpara Léna, zedníka, který po návratu z vojny zjistil, že jeho dívka byla svedena bohatým kupcem → pro pomstu zavraždí kupce

Román **Turbína** – továrník si pořídí turbínu, ta nakonec způsobí jeho bankrot, současně s krachem jeho firmy krachuje celá jeho rodina. Životní ztroskotání jeho dcery...

Národní divadlo

Sny (v době národního obrození) o vybudování divadla hrající pravidelně česky.

Divadlo Bouda – hrála se zde česká představení, muselo být zbouráno (statika...)

V 60. letech 19. století byla myšlenka znovu oživena → Roku 1858 byl položen základní kámen Prozatímního divadla, k této příležitosti byl vydán almanach Máj.

Roku 1862 kdy bylo otevřeno Prozatímní divadlo hrou Král Vukašín od V. Hájka.

Na konci 80 let bylo Prozatímní divadlo upraveno Josefem Schultzem a dnes budova Prozatímního divadla tvoří zadní trakt Národního divadla.

Uváděny různé opery - Prodaná nevěsta od Bedřicha Smetany, cyklus Shakespearových her.

Významní herci Prozatímního divadla: Otýlie Sklenářová-Malá, Jindřich Mošna, František Ferdinand Šamberk, Eduard Vojan, Hana Kvapilová, Marie Hübnerová.

16. května 1868 byl položen základní kámen (bylo jich víc, z různých koutů republiky) Národního divadla, u příležitosti položení základního kamene byl v Prozatímním divadle hrán Smetanův Dalibor.

Konaly se veřejné sbírky pod heslem *Národ sobě*. Vybudováno v renesančním stylu, inspirováno slovanskou mytologií, rukopisy RKZ.

Architekti:

- Josef Zítek – návrh budovy
- Josef Schulz – převzal stavbu po požáru

Malíři:

- Mikoláš Aleš – malby ve foyer a na balkóně – cyklus vlast – lunety
- František Ženíšek – vymaloval strop, hlediště – alegorické postavy
- Vojtěch Hynais – vytvořil oponu
- Václav Brožík
- Julius Mařák

Sochaři:

- Josef Václav Myslbek – mimo ND socha svatého Václava, socha Máchy na Petříně.
- Bohuslav Schnirch – autor trigy – trojspřeží nad průčelím národního divadla.

Hudební skladatelé:

- Bedřich Smetana – opera Libuše (hrána při otevření a znovu otevření ND)
- Antonín Dvořák – Rusalka
- Zdeněk Fibich – hudební doprovod tragédie Hypodamie
- Leoš Janáček – hudba k Její pastorkyňa, Liška Bystrouška
- Ema Destinová

11. června 1881 bylo otevřeno Národní divadlo Smetanovou operou Libuše, 12. srpna 1881 divadlo shořelo → pořádány další veřejné sbírky (za 47 dní byl vybrán 1 milion zlatých).

18. listopadu 1883 – znovu otevření Národního divadla Smetanovou Libuší.

Významní ředitelé:

- František Adolf Šubert – první ředitel
- Jaroslav Kvapil

Hostovalo zde divadlo mchat – Stanislavskij a Němirovič-Dančenko – zastávali čistý realismus – bahno bylo bahno, žebrák byl žebrák – norma 100 zkoušek (vžít se do své postavy).

Herci:

- Někteří přešli z Prozatímního divadla

- Saša Rašilov
- Hugo Hass
- Růžena Nasková

Tři realističtí autoři:

- Ladislav Stroupežnický – Naši Furianti
- Gabriela Preissová
- Bratři Mrštíkové

Ladislav Stroupežnický

Byl rozmazlený, byl vyloučen z druhého ročníku reálného gymnázia.

Při honitbě v lese postřelil myslivce → propadl panice → chtěl se zastřelit → ustřelil si kousek obličeje → zatrpklý, nesnášenlivý a tvořivý.

Dílo **Naši Furianti** – malicherný spor mezi sousedy o místo ponocného, autor chtěl na tomto ukázat typ českého venkova – Furiant. Hra nebyla přijata dobře, protože venkov byl naprosto zidealizovaný. Hovorový jazyk, nespisovný jazyk – charakteristika obyvatelstva. Celý spor je absurdní, nadsazení, ironické.

Furitant je člověk prudký, tvrdohlavý, stojí si za svým a chová se dle jistých konvencí, typ člověka přetrvává dodnes. Vnucuje něco, protože si myslí, že by si o něm něco jiného mysleli, pak až do dožene do absurdna ustupuje. Povyšování nad ostatní, buď absolutní výhra nebo absolutní prohra. Netolerantní, pyšný.

Gabriela Preissová

Ve své tvorbě využila Slováckého nářečí.

Gazdina Roba – milostná tragédie, venkovská švadlena odešla se svým milencem za prací do Rakouska, nakonec se s tím nedokáže vyrovnat → sebevražda.

Její pastorkyňa – milostná tragédie, nebyla zpočátku přijata, kritizovaná za svou otevřenost, vypráví o staré mlynářce Kostelničce má schovanku (pastorkyňu) Jenůfu. Jenůfa nechtěně otěhotní s milencem, milenec ji opustí → odjede do Vídně, aby to vesnice nepoznala, poté se potřebuje zbavit dítěte → hodí ho pod led, dítě se najde a pozná se, že patří Jenůfě, Mlynářka se k vraždě přizná, zhudebněno Leošem Janáčkem

Alois a Vilém Mrštíkové

Alois je starší z bratrů. Alois působil jako učitel v Divákách u Hustopečí – měl zde dům a poskytoval v něm azyl bratrům a otci v případě nouze.

Rok na vsi – není zde hlavní hrdina, střídá se zde nálada, vypravěčský styl, vyznění. Zachycuje co se děje na vesnici od podzimu do podzimu. Příroda

Vilém je mladší bratr, celý život žil na Moravě (kromě pár let co pobýval v Praze). V Praze měl existenční problémy → Diváky u Hustopečí, kde žil v jeho domě. Byl bohemský, rebelský. Citová a tvůrčí krize, což nakonec vedlo až k sebevraždě.

Zavedl lyrizaci v próze a dramatu – potlačen děj, zachycení vnitřního stavu, vnitřní monolog (hrdinové si povídají sami k sobě). Mladí studenti se spoustou ideálů, jsou velice citliví vůči čemu okolí. Olivněno novými uměleckými směry.

Pohádka máje – ovlivněno impresionismem, velice idylický příběh o lásce venkovské dívky a pražského studenta. Oslava lásky, jarní přírody...

Drama **Maryša** – tragédie z Moravského Slovácka, jako autoři se uvádějí Aloise a Viléma, prý Alois uvedl spoluautora jen ze úcty ke svému bratrovi. Psáno ve slováckém nářečím, které má zdůraznit venkovský charakter a typizaci postav. Napsáno dle antického schématu tragédie.

Maryša má milého Francka, ale ten musí na vojnu, během které domluví její rodiče svatbu s Vávrou, který má již tři děti a manželku ubil. Maryša se zdráhá, ale nakonec pod tlakem cti k rodičům podlehne. Fracek po návratu z vojny stále za Maryšou chodí a vztah udržují, nakonec ji nabídne odchod do Brna spolu s ním, avšak Maryša odmítá. Bohužel Vávra přistihne Maryšu s

Franckem, a chce ho zastřelit, avšak Maryša ho otráví kafem s jedem.

Maryša je zodpovědná, cílevědomá, rozhodná, ctí mravní ideály (morálně založená) → její čin je jakým si obejitím morálky, vycházejí z veškerých konvencí, nelze opustit manžela.

Z různých dědit moravského Slovácka si vzali různé vyprávění, která v dědinách kolovaly → a na základě toho vytvořili Maryšu → tak má odrážet, co se dělo na moravských vesnicích.

Nástup literární moderny – myšlenkové ovzduší konce století

Přestal se používat realismus a vznikly nové umělecké směry.

V 90. letech 19. století nastává konec optimismu, najednou se začínají všímat, že věda můžu mít i negativní stránky, které převažují.

Zrychlilo se životní tempo, rozvinul se kapitalismus (někteří lidé se ženou za ziskem), konkurenční bitvy mezi firmami, lidé ztratili jistotu → začali růst sociální problémy.

„Krize myšlení a kultury“ - fin de siécle (= konec století).

Pesimistické představy o budoucnosti, rostlo napětí, kritizování soudobé situace a morálky.

Nihilismus – název vychází ze slova nic, nic na světě nemá absolutní hodnotu → popření hodnot, na kterých byla vystavěna lidská morálka. Fridrich Nietzsche – antidemokratický, antidemokratický, podstatou člověka je vůle k moci...

Voluntarismus – název odvozen od vůle, podstata života spočívá ve vůli k něčemu. Schopenhauer.

Odraz v literatuře:

- Střídání uměleckých směrů
  - Symbolismus
  - Impresionismus
  - Dekadence
  - Expresionismus
- Požadavek umělecké svobody – umělec nemá sloužit společnosti, má společnost znepokojovat a provokovat společnost.
- Individualismus – umělci bývali často bohémové, pocit výlučnosti – jsou nadřazeni ostatním, protestují proti všemu.
- Umění pro umění – Lartpourlartismus - důraz v tvorbě je kladen na formu, nikoliv na obsah – estetický prožitek
- Pocity katastrofismu, oslava satana
- Iracionalismus – umělci dbají na intuici, jde jim o jakési tajemství
- Útěky do minulosti (návrat ke gotice a renesanci)
- Zachycení vnitřních stavů jedince.

Umělecké směry:

Naturalismus

Zachycení alkoholismu, prostituce...

Symbolismus

Zrodil se ve Francii, název pochází z symbol – z řeckého slova značka → autoři se mají vyjadřovat symboly.

Symbol je vše co nějakým způsobem zastupuje, konkrétně zastupuje nějaký abstraktní pojem, mír = holubice, smrt = kříž...

Vymýšlení vlastních symbolů, vycházení z nějakého tajemství, jejich symboly zachycují jejich vnitřní život.

Obrazná pojmenování, metafory, metonymie, přirovnávání, náznaky.

Hudebnost – práce se smysly, představami, asociacemi.

Užití volného verše – nemá rytmus, nemá rým, není melodický – asociativní řazení dojmů

Předchůdce Edgar Allan Poe. Charles Baudelaire, Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Stephane Mallarmé. Otakar Březina, Antonín Sova, Karel Hlaváček, František Xaver Šalda

Malíř Jan Preisler, Sochař František Bílek

Impresionismus

Zrodil se ve Francii v 80. letech 19. století. Z impresio = dojem. Autoři chtěli zachytit okamžitý dojem, prožitek.

Obraz Claude Moneta – *imprese – východ Slunce* – zachycení východu slunce, odraz na vodní hladině... → odtud název impresionismus.

Malíři: Edouard Manet (Snídaně v trávě), Edgar Degas (Tanečnice), Auguste Renoir (portréty žen a dětí), Antonín Slavíček (U nás v kameničkách).

Základní znaky obrazů:

- Nepracují jedním tahem, používají malé plošky nebo krátké tahy štětce → nemá jasné kontury.
- Práce se světlem a stínem
- Práce s barvou – vyjadřuje požitek

Sochaři: Auguste Rodin

Hudba: Richard Wagner, Claude Debussy, Josef Suk (zeť Antonína Dvořáka), Vítězslav Novák

Základní znaky literatury:

- Snaha zachytit nějaký neopakovatelný okamžik.
- Oslovení všech čtenářových smyslů
- Synestézie – míšení sluchového dojmu se zrakovým dojmem.
- Volné řazení různých dojmů
- Eufónie - libozvučnost
- Nejvíc se projevil v lyrice, v próze a dramatu se projevuje v lyrických pasážích – je oslabena dějovost.
- Impresionistická kritika – hodnocení díla dojmově – jaký vyvolal dojem. Subjektivní prožitky.

Autoři: Paul Verlaine, Marcel Proust, Anton Pavlovič Čechov. Antonín Sova, Karel Hlaváček, Fráňa Šrámek, Vilém Mrštík, Jiří Mahen.

Dekadence

V překladu znamená úpadek → dekadentní autoři mají zalíbení v náladách smutku, skepticismu, depresi, nudy, marnosti, opovržení životem, opovržení měšťany. Pocity rozkladu a smrti.

Často autoři unikají z reálného světa do svého iracionálního světa. Věří v satana.

Usilují o čisté umění, objevují se tabuizovaná témata (erotické, morbidní, násilí).

Předchůdce: Charles Baudlaire

Autoři: Paul Verlaine, Stephane Mallarmé, Oscard Wilde, (Edgar Allan Poe), Karel Hlaváček, Jiří Karásek ze Lvovic, Viktor Dyk, Ladislav Klíma, Stanislav Kostka Neumann

Secese

Název z latinského slova secesio = odloučení, odstoupení.

Poslední univerzální styl, projevili se v odívání, nábytkářství a dalších věcech domácí potřeby.

V různých zemích se různě označuje, v Německu je to Jugendstil, v Anglii Modern Style, ve Francii Art Nouveau, v Itálii Stile floreale.

Protestní hnutí proti tradičním postupům a technikám, které byly tradičně používány → postupně se rozšiřovalo.

Snaha navrátit člověk a k přírodě → přírodní motivy (rostlin, zvířat)

Znaky:

- Zdobný, velice ornamentální
- Rostlinné a zvířecí motivy
- Použití křivek

Secesní plakáty, šperkařství.

Hlavní nádraží v Praze (Josef Fanta), Obecní dům v Praze(Antonín Balšánek, Osvald Polívka), Rozhledna na Petříně.

Kolonáda v Mariánských lázních

Plakáty: Alfons Mucha

Malíři: Gustav Klimt, Alfons Mucha (Slovanská epopej), Luděk Marold (Bitva u Lipan)

Znaky literatury:

- Ornamentalismus – přezdobené, básnický jazyk je hodně barvitý, rozvinutý (až patetický)
- Opakování motivů a veršů
- Užívání symbolů – symbolů a zvířat.

Literatura: Otakar Březina

Expresionismus

Protiklad impresionismu, zformoval se na počátku 20. století. Název od z latinského expresion = výraz.

Skupina umělců Die Brücke působila v Drážďanech – snažili se zdůrazňovat vnitřní momenty člověka, snaha protestovat proti civilizaci (reakce na válku).

Práce s nadsázkou, dramatičností, vyhrocenost → má nás to upoutat, vyvolat hrůzu a děs.

Nejistota, hrůza: reakce na válku, přetechnizovaní v dnešním světě. Člověk se v tomto světě ztrácí.

Literatura: Josef Váchal (Krvavý román)

Výtvarné umění:

- Vasilij Kandinskij – považován za zakladatele abstraktního umění, práce s barvami, útvary. Vytvořil typologii barev – každá barva je spojená s nějakým požitkem.
- Eduard Munch → pesimistické obrazy, prázdné výrazy a děs člověka.
- Oskar Kokoschka
- Emil Filla – pouze z počátku jako expresionista, čtenář Dostojevského

Civilismus

Zachycují moderní civilizaci, uspěchané tempo, technické vymoženosti. Oslavují tyto technické vymoženosti – především běžné věci (poštovní schránka), oslava lidské práce.

Stanislav Kostka Neumann – chvála rotačky

Wolf Wittmann

Vitalismus

Elán, život, životní energie. Vzešel z filozofie.

Henri Bergson – základní hodnotou života je život sám o sobě.

Autoři reagují na lidskou existenci → vyjádření radosti z každodenních maličkostí naší existence.

Fráňa Šrámek – Stříbrný vítr

Jiří Walker

Prokletí básníci

Francouzští básníci, kteří tvořili v druhé polovině 19. století. Nikdy nevytvořili žádnou ucelenou uměleckou skupinu.

Tvořili nekomformní, netradičně, bohémský styl života, potyčky → vězení. Používali netradiční metody, chtěli pobuřovat, zachycovali společenská tabu, vžité konvence.

Název použil poprvé Paul Verlaine.

Francois Villon – bývá k nim řazen, ačkoliv žil v 15. století.

Volný verš – nepracuje se zde s žádnými obvyklými básnickými prvky, těmi jsou přízvuk (střídání přízvučné a nepřízvučné slabiky), délka samohlásek. Vyzdvihuje jiné básnické prvky, například intonace, tempo, vynechávání interpunkce, práce se syntaxí (větným členěním) – přesahy – rozdělení věty do dvou veršů. Zakladatelem byl Walt Whitman. Můžou se objevit základní rytmy (trochej, jamb, daktyl) – ty se různě střídají.

Charles Baudelaire

Jeho otec byl kněz, ten zemřel a měl nevlastního otce, vedl bohémský život dobrodruha, byl vyhozen před maturitou, ale nechtěl pracovat a tak se dostal na obchodní loď. Po návratu popsal své dojmy z cesty. Roku 1848 bojoval na barikádách. Pracoval jako kritik.

Milostná a společenská zklamání, provokace otevření, spojování krásy a zla, touha po životě. Krásu můžeme objevovat i v ošklivých věcech.

Překládal Edgara Allana Poa.

Básnická sbírka **Květy zla** – po vydání musel zaplatit pokutu (urážka náboženství a morálky). Odráží autorův bohemský a nespoutaný život. Básně zachycují čisté zlo (dříve se opisovalo). Neustálá honba za štěstím, které nakonec stejně vždy skončí smrtí, protože ho nelze dosáhnout, ale přesto nás pořád snaha ho dosáhnout pronásleduje. 6. dílů.

Báseň v próze je typ poezie, který z hlediska grafického i zvukového vypadá jako próza – nejsou zde klasické verše, strofy, typické zvukové prvky, chybí rymtus. Jsou zvukomalebné, práce s intonací, poetičné (metaforický jazyk) – důraz je kladen na lyrickou složku.

Sbírka **Malé básně v próze** – je to nový útvar

1. **Vztahy**
    1. Vystihněte, v čem byly novátorské „Květy zla“: Vyšší míra abstraktna, použití kontrastů v jednotlivých slokách. (Zdánlivě) nedává smysl.
    2. Doložte, že autor básně patří mezi symbolisty: vůně = pocit,
    3. Pokuste se vysvětlit název Vztahy: Vztahy vycházejí z pocitů (vůni), ty jsou často zmatené, ozvěny, smíšené,
    4. jaké strofické výstavby je v této básni užito? Jaký literárněteoretický název máme pro tento typ výstavby básně?: Je to sonet, dvě 4 veršové, dvě tříveršové sloky. ABBA, ABAB

       V posledních verších se nachází pointa

       Každá věc má své věci skryté, které můžeme poznat pomocí smyslových vjěmů.
2. **Zdechlina**
    1. Popisuje jak je zdechlina postupně rozežíraná, to, že něco znamenala a že my všichni jednou takovými zdechlinami budeme pod zemí tlít. Kontrast mezi svou milou a zdechlinou, kdy opěvuje obě. Přesto život pokračuje a může být optimistický.
    2. Dvě poslední sloky obsahují výraznější pointu
    3. Zdechlina = mrtvý; larva, sirob = špatnost(i), které nás pronásledují celý život.

       Lože z oblázků = krásné, elegantní v kontrastu s rozežranou zdechlinou. Příroda – velké P = symbol

       Vyvolává melodie

       Apostrofa – oslovování neživé/nepřítomné věci.

       Díky naší obrazotvornosti, představám zůstává člověk žít v mysli jiných.

Samotný název květy zla je oxymorón.

Přirovnání zdechliny ke květu

4. Vystavěno na kontrastu (práce s protiklady), stroficky ABAB – střídavý

3. **Epigraf na odsouzenou knihu**
   - Jak autor hodnotí svou tvorbu?: Útočí na čtenáře (prosťáčky), že se jim jejich knihy nelíbí → hodnotí svou tvorbu spíš pro užší skupinu čtenářů, ke kterým je také arogantní (Sic prokleji tě potupně)
4. **Soudy o Bauderlairovi**
   - Jako člověka, který vidí ve všem špatném i něco dobrého, nenechá se zastínit a cítí náladu společnosti.

Paul Verlaine

Pracoval jako úředník v Paříži, kde se seznámil s Rimbaudem, kvůli kterému opustil rodinu (žil s ním), postupně tak propadl tuláctví a alkoholismu.

Nakonec se s Rimbaudem rozešli (vystřelil na něj) a byl kvůli tomu ve vězení, kde prodělal léčbu, avšak nakonec se po propuštění vrátil ke svému předchozímu způsobu života.

Zachycuje citové okamžiky, pocity, nálady, obrazy a představy. Rým o lichém počtu slabik.

Sbírka básní **Saturnské básně**, **Galantní slavnosti, Dobrá píseň** (oslava života svou ženou → před setkáním s Rimbaudem), esej **Prokletí básníci** (poprvé použitý pojem prokletých básníků).

- **Básnické umění (Poetické umění)** – popisuje, jak by mělo vypadat symbolistické básnické umění.
  1. Kterého uměleckého směru se úvahy týkají?: Poezie, básní, symbolismu
  2. Co žádá Verlaine od umění?: Má být hudebné, zpěvné (má učinit lidi šťastnějšími) , nečekané, mírně zamlžené (nepřímočarý – v narážkách, symbolech), svoboda, aby mohlo zářit a fascinovat. Odmítání přímé kritiky (realismu).

     Symboly mají být naprosto subjektivním vyjádřením našich emocí a prožitků.

     Používá synestézii – předchůdce impresionismu
  3. Vyhledejte volný verš:

Walt Whitman

Pracoval jako poslíček, tiskařský učen, později pracoval v novinách, avšak pro svůj radikalismus v boji o demokracii a humanismus byl téměř ze všech prací vyhazován, díla orientovaná doleva.

Američan, zakladatel civilismu, volný verš.

Jediná básnická sbírka **Stébla trávy** – ve které obhajuje demokracii a humanismus, používá metafory a volný verš.

- **Stébla trávy - O sobě zpívám, Zpěv radostí**
  1. Jaká je představa demokracie u W. Whitmana? Jaká je jeho představa svobodného člověka?: Demokracií by mělo dle Whitmana vzniknout, něco na co budeme moct být pyšní i po nějaké době. Svobodný člověk je takový je individualista, rovnostářský přístup, ničím nesvázaný.

     Zpívá o sobě jako o básníkovi, básník vždycky spravoval svět → o svobodě jednotlivce, rovnoprávnost, demokracii. Reaguje tím na dění v Americe.

     Civilismus – oslava všedních věcí – života, práce.

     Zvolací věty – pásmo nelogických představ a dojmů. Práce s intonací, tempem, přesahy.
  2. Najděte volný verš a charakterizujte ho:
  3. Co oslavuje W. Whitman v básni „Zpěv radostí“: Oslavuje technologické vyspělosti a zároveň i přírodu → svobodu volby, kterou nám to přináší.

Arthur Rimbaud

Byl vychováván v konzervativní rodině → výbuchy hněvu, vzteku, útěky z domova. Rozbil Verlainovi manželství – začali spolu žít. Vedl velice bohémský život, po rozchodu s Verlainem přestal psát a dal se do armády, ze které později dezertoval aby se připojil k cirkusu... Nakonec zemřel na rakovinu.

Poezie stojící na subjektivních prožitcích, rozporu mezi umělcem a společností. Bohatá fantazie, odpor k náboženství, měšťákům. Obdiv revoluce. Byl proti všemu, společnosti, konvencím, tabu...

Projekt komunistické ústavy, Sezóna v pekle, Relikvier,

Sbírka básní **Iluminace** (Opilý koráb, Mé bohémství) → básně v próze

Sbírka **Alchymie slova** – báseň samohlásky.

- **Alchymie slova, Mé bohémství**
  1. Jak se charakterizuje a jak charakterizuje svou tvorbu?: Charakterizuje se jako objevitel, myslí si o sobě, že je rozený básník (=> povyšuje se nad ostatní).

     Alchymie slova – míchání slov s různými vjemy, jejichž výsledek je jiný než původní základ.

     Básnická veteš – pobuřující slova, které konzervativní autoři nepoužívali.
  2. Najděte příklad synestézie, vysvětlete co vše může slovo evokovat?: ticha, noci – strach, samotu, ...
  3. Doložte, že autor patří mezi impresionisty: dojem z hvězd, vyvolání pocitů, příroda ho inspiruje. Tuláctví – užívá si to.
  4. Jaký básnický útvar užil básník v básni „Mé bohémství“?: Sonet - 4,4,3,3
- **Opilý koráb**
  1. Kdo je opilý koráb? Hrdina básně (sám autor), který vlastně neví, kde by měl zakotvit a tak pořád cestuje mezi životem a smrtí.

     Snová báseň – je tvořená řetězcem metafor, metafora samotného života básníka.

     Vždy se vyskytuje někdo, kdo nás brzdí, škodí nám. Nejistý, vidím spoustu věci, kteří jiní lidé nevidí → paradoxně mi překážejí...

     Chce najít nějakou jistotu, kterého ho budou uzemňovat.
  2. Najděte metafory, vysvětlete je: opilý přívaly slaných vod = zničený světem kolem sebe. Koráb = hrdina (autor)
  3. Cítil jste se někdy jako „opilý koráb“?: NE
  4. V čem spočívá novátorství a aktuálnost básně?: v novodobé společnosti existuje spousta lidí, kteří neví, kde „zakotvit“, co má být smysl jejich života, jaká mají zvolit stanoviska a jak se rozhodnout.
  5. Charakterizujte rým této básně: ABAB

Stephan Mallarmé

Nejvýraznější představitel symbolismu. U sebe doma pořádal literární salóny. Důležité na básni je její grafické členění, výtvarný dojem, vyvolání dojmů.

Sbírka **Faunovo pozdní odpoledne** – Faun je poločlověk/kozel, který vzpomíná na Sicílii na své milostné prožitky s nymfami. Bez ohledu na pravdu rozvíjí dál své představy

Básnická sbírka Úchylky.

Oscar Wilde

Má irský původ, jeho otec byl irský ORL lékař, jeho matka irskou nacionalistkou a spisovatelkou.

Studoval na Oxfordu, kde se seznámil s dekadentními názory. Žil bez ohledu na společenské konvence, chtěl šokovat společnosti. Vystupoval proti morálce v umění.

Oženil se, měl dva syny, avšak poté navázal intimní přátelství s lordem Alfredem Douglasem, avšak čtyři roky poté byl obžalován za homosexualitu a dva roky byl na nucených pracích. Jeho žena se od něj odvrátila.

Nepatří k prokletým básníkům.

Sbírka básní Básně – dekadentní básně.

Balada o žaláři v Readingu

Próza: **Obraz Doriana Graye**

Divadelní hry: **Jak je důležité míti Filipa, Věra aneb Nihilistka, Ideální manžel.**

Psal i prózu: Lidská duše za socialismu, Strašidlo cantervillské, Šťastný princ a jiné pohádky.

- **Slavík a růže**
    1. Co má vyprávění autora společného s klasickými pohádkami? V čem se od nich liší?: Téma – láska, dívka po chlapci něco chce (růži – symbol, červenou – lásky). Velká symbolika, velice neidealistický konec.
    2. V čem spočívá morální krédo této prózy?: Staré ideály by měli přežívat/přežívají.

Nástup české literární moderny

Národně-politický zápas s vídeňskou vládou. Myšlenky Čechů na samostatnost.

Zápas mezi mladočechy a staročechy o tom, kdo bude mít vliv na politické scéně. Mladá generace byla ovlivněna revolučními myšlenkami (vzrůstá anarchismus, nacionalismus, antisemitismus).

Nervozní atmosféra před první světovou válkou. To vše velice ovlivnilo literární tvorbu.

Odraz v literatuře:

- Mladá generace – relativně vzdělaná, a zahraničně rozečtená. Ovlivněni naturalismem, expresionismem, impresionismem, dekadencí...
- Kritika odkazu starší generace, například lumírovců (příliš kopírují, nejsou svobodomyslní), realistů za jejich příliš přízemní (kopírováním reality).
- „Literární revoluce“
- V časopise Čas (Herben) zkritizovali povídku F. X. Šaldy, ten se bránil statí Syntetism v novém umění – vyznívá jako obhajoba nové mladé generace.
- Svatopluk Machar – stať, ve které zkritizoval Vítězslava Hálka a naopak vyzdvihl Nerudu.
- Nástup České moderny – 1895 – vydali Manifest české moderny – podepsali se pod něj: F. X. Šalda, Josef Svatopluk Machar, Otakar Březina, Antonín Sova, Josef Karel Šlejhar, Vilém Mrštík…
    - Požadavky:
        - Rozchod se současnou politikou, odmítání nacionalismu, ale žádají aktivní čeství (budeš svým, budeš českým).
        - Požadavky dělnictva, internacionální sdružování
        - Minimálně požadavků na literaturu
        - Tvůrčí právo jednotlivce, individualismus, originalitu
        - Kritika má být samostatným žánrem, nechtějí být eklektici, nechtějí napodobovat tvorbu.

V české literatuře se začínají objevovat nové umělecké směry, pronikli sem symbolismus, naturalismus, dekadence.

- Katolická moderna
- Moderní revue – skupina kolem časopisu, vyznávala dekadenci
- Nový kult – taktéž časopis – anarchisté (protispolečenští buřiči)

Civilismus a vitalismus se objevuje až ve 20. letech

Česká moderna

František Xaver Šalda

1867 až 1937

Narodil se v Liberci, studoval a bydlel v Praze, studia nedokončil. Stal se spisovatelem a literárním kritikem (měl sice jiné plány, ale nedokončení studií mu je znemožnilo).

Především to byl literární kritik, byl prvním v české literatuře, komu se podařilo ustanovit kritiku jako samostatný literárním žánrem.

Člen redakce Ottova slovníku naučného, přednášel dějiny moderních světových literatur. Vydával vlastní časopis – Šaldův zápisník.

Boje o zítřek – vyslovil zde své názory na umění, to jak má umění vypadat. Umění je tvoření, které by mělo vycházet ze života a mělo by člověka obohacovat. Kritik by měl oceňovat vlastní tvorbu, vyzdvihovat individualitu. Ke všemu je potřeba přistupovat kriticky.

Duše a dílo – obsahuje různé literární portréty z dob romantismu. Mácha snivec i buřič.

Josef Svatopluk Machar

1864 – 1942

Byl velice kritický, vyjadřoval se k politickému dění. Používá ironický přístup ke skutečnosti. Navázal v uměleckém pohledu na Nerudu. Nebyl zastáncem nových uměleckých směrů, byl totiž realista.

Jeho tvorba se dělí na díla 90. let 18. století a díla po přelomu století.

Básnická sbírka **Confiteor** (= zpovídám se) – vytvořil zde kritický obraz soudobé společnosti (chce být přísným zrcadlem své doby). Nepateticky zachycené (nedojímavé)

Čtyři knihy sonetů – myšlenka moderního sonetu - „Moderní sonet jest jako nůž, vylétne z pochvy, v modro zahrává a když se tne, do krve řezává“ = kritický,

Tristium Vindobona – žalozpěvy z Vídně, snaží se reagovat na Ovidiovi žalozpěvy (byl na vyhnanství). Hodnotil politické poměry ve Vídni i u nás. Sbírka politických veršů. Zkoumal vady národní povahy.

Zde by měli kvést růže – epická básnická sbírka, osudy žen, odráží společenské postavení žen. Kontrast snů s realitou. Kritizoval zbabělost a pokrytectví měšťanů. Využil hovorového jazyka.

Román **Magdaléna –** próza, obdoba díla výše, román ve verších.

Od počátku 20. století se jeho styl změnil, najednou začal nacházet na společnosti něco dobrého → stal se více pozitivní. Vnímá si silných historických osobností.

Básnický cyklus **S vědomím věků** – zareagoval na Victora Huga (Legenda věků) a u lumírovce Vrchlovské (zlomky epopeje). Hledá nejlepší období, obdivuje se antice, s příchodem křesťanství začalo lidstvo upadat (Kam to spějě).

Antonín Sova

1864 - 1928

Prošel různými směry, ale znám je především impresionista a symbolista. Básník české krajiny. Narodil se v jižních Čechách (v Pacově), krajin měl rád a zpodobňoval v básních.

Pocházel z učitelské rodiny, jeho otec měl vztah k hudbě.

Básník Josef Hora o něm prohlásil, že je to největší básník lásky.

Impresionismus

Sbírka básní **Květy intimních nálad** – známá báseň U řek – impresionistická krajina jižních Čech

Sbírka básní **Z mého kraje –** snahy vzbudit nějaké nálady ve čtenáři, synestézie, barevnost.

Soucit a vzdor – protispolečenská revolta

Zlomená duše

Symbolismus

Spojeno s náboženstvím

Sbírka **Ještě jednou se vrátíme**- báseň Kdo vám tak scukal barevné vlasy

Údolí nového království

V důsledku reakce na první světovou válku napsal sbírku **Zpěvy domova**. Vyjádřil svůj odpor k válce.

Později se navrátil zpátky k přírodě, oslavě domova – báseň Básníkovo jaro.

Otakar Březina

Po maturitě se stává učitelem v Jinošově, kde se cítí osaměle (→ odraz v tvorbě). Po přestěhování do Nové Říše se jeho samota ještě zesiluje, začíná se objevovat pesimismus, přidává se pocit vyděděnosti.

Jeden z největších českých básníků, završuje český symbolismus.

Básnická sbírka **Tajemné dálky** – přírodní děje symbolizují duchovní procesy, jsou zde patrné zbytky lumírovských základu literatury. Dominuje zde samota, bolest, smrt.

Básnická sbírka **Svítání na západě** – smrt otevírá cestu vyššímu poznání, objevují se zde symboly jako Vladaři snů, odlišuje zde dva světy krajinu snů, země žití.

Básnická sbírka **Větry od pólů** – rozlišení světa hmotného a duchovního, vše z hmotného světa míří do duchovního světa, kde se vše srovná, na jehož vrcholu stojí Nejvyšší... Charakter modliteb.

Básnická sbírka **Stavitelé chrámu** – rozmanitost básnických forem, obrazy z dané doby, objevuje se zde reflexivní poezie. Básník nechce sloužit Umění, chce se obětovat.

Básnická sbírka **Ruce** – kosmický mýtus o sbratření všech lidí, tomu má napomoci umění.

Časopis Moderní revue

Založil **Jiří Karásek ze Lvovic**. Redaktor **Arnošt Procházka** – vycházeli z francouzských dekadentů. Únava ze života, často ve své tvorbě procházeli do minulosti. Nacházeli zalíbení v patologických jevech společnosti (šílenství). Zabývali se sexualitou.

Literární a výtvarné kritiky

Karel Hlaváček

Nejvýraznější osoba české dekadence, zemřel ve 24 letech na tuberkulózu.

Básnická sbírka **Pozdě k ránu**

Básnická sbírka **Mstivá kantiléna –** reaguje na odboj proti Španělům v Nizozemí.

Melancholické a pesimistické sbírky, melodičnost veršů

Anarchisté a protispolečenští buřiči

Sdruženi kolem časopisu **Nový kult**, ale zároveň se kolem tohoto časopisu formovala další básnická generace.

Hnutí omladina – revoluční hnutí → často byli vězněni.

Někteří básníci protestují zařazením dekadentních prvků.

Revoltování vyznáváním satanismu.

Revoltování stylem života (Karel Toman, František Gelner).

Nemají rádi měšťáky, pohrdají jimi, kritizují je.

Postupně opouštějí negativistmus → hledají trvalejší hodnoty, hledají krásu rodné země. Přiklánějí se k vitalismu, nebo komunismu.

Viktor Dyk

1877 – 1931

Studoval práva, za první světové války byl vězněn. Postupně opouští anarchistické postoje a přiklání se konzervativním tématům.

Utopil se na dovolené ve středomoří.

A porta inferi (= brána pekel) **–** název převzal z latinského žalmu zpívaného na pohřbech. Ironický, úsečný, kritický

Po začátku 20. století nastává obrat, projevuje se jako romantik.

Milá sedmi loupežníku – balada o dívce, která miluje a zrazuje, aby pomstila vraždu svého milého. Postupně přivádí všechny loupežníky na šibenici. Zachycena rozervaná příroda, má společné prvky s Májem. Melodické

Básnická sbírka **Satiry a sarkasmy, Pohádky z naší vesnice -** Všímá si politického života, vývoje společnosti, ostře ji kritizuje. (Satira = zesměšnění). Prodejnost politiků, a další věci, které mu vadí na české povaze.

Reagoval na první světovou válku → začíná mít obavy o osud našeho národa, začínají se objevovat výzvy o boj o nezávislost (odbojné). Snaha zvýšit české sebevědomí.

Lehké a těžké kroky, **Anebo**, **Okno** (napsal ve vězení) – báseň Země mluví.

Verše ze Země mluví:
„Prosím tě, matka tvá: braň jsi mě, synu!
Jdi, třeba k smrti těžko jdeš.
Opustíš-li mne, nezahynu.
Opustíš-li mne, zahyneš.“

→ budoucnost našeho národa je v naších rukou, výzva k obraně vlasti.

Novela **Krysař** (má překvapivou pointu, kratší prozaičtí útvar, rychlejší spád,). Zpracování německé pověsti. Vypráví o krysařovi, který zachránil město Hammel od krys (kouzelnou píšťalkou je odvedl do propasti). Za tuto práci nedostal sjednanou odměnu → snaha odplatit jejich lakotu → zvukem píšťaly odvede obyvatele do propasti. Zachránili se pouze blázen a malé dítě. Něco co popírá rozum. Zdramatizoval ji dramatik E. F. Burian (založil divadlo D).

Napsal drama **Zmoudření Dona Quijota –** Don Quijote žil ve snech, chtěl zachránit „svoji“ dívku, bojoval s větrnými mlýny. Dyk zachycuje tragický osud Dona Quijota, člověka, který nedokázal rozlišit mezi realitou a snem. Na začátku je sázka dvou lidí, že Don Quijote svých kousků nenechá. Přivedou Donu Dulcinea. Don Quijote na konci zjistí, že sám sebe oklamával, takže zmoudří, avšak bez svého snu nemůže žít a umírá. Zmoudření člověka zabíjí (ztráta smyslu života).

Karel Toman

1877 až 1946

Střídal různá zaměstnání, pracoval jako redaktor v různých časopisech. Hodně cestoval. Po skončení války zakotvil v Praze.

Tvorba ovlivněna symbolismem.

Básnická sbírka **Pohádky krve, Torzo života** – snažil se provokovat a vyjádřit svůj hněv ze situace, která nastala. Oslavují svobodu člověka, odraz jeho osobních pocitů (zážitek ze zklamané lásky).

Na přelomu století nastala změna, verše jsou vyzrálejší, snaží se hledat řád světa, snaha postihnout nějaké nadosobní hodnoty (co ho osloví na celý život), opěvuje rodnou zem, snaha opěvovat lásku jako tradiční hodnotu, odkaz na české tradice.

F. X. Šalda napsal o Tomanovi „básní jen co prožívá a prožívá jen co trpí.“ → všechny básně vychází jeho život, jsou velice subjektivní

Básnická sbírka **Měsíce** (oslava národních tradic) – zachytil zde, jak se proměňuje krajina během 12 měsíců. Báseň září (svatováclavské tradice).

Básnická sbírka **Stoletý kalendář** – Vlastní podobizna

Fráňa Šrámek

1867 – 1952

Básník smyslů a mládí. Byl ovlivněn impresionismem, vitalismem. Jeho tvorba ovlivnila další autory. Lyričnost.

Narodil se v jižních Čechách, studoval v Písku na gymnáziu, zasadil jsem spoustu svých děl. Poté studoval práva, studia nedokončil.

Na přelomu století se hlásil k anarchismus → dostal se před vojenský soud za báseň Píšou mi psaní.

Básnická sbírka **Života bído, přec tě mám rád, Modrý a rudý –** anarchismus, antimilitarista. Báseň Raport – válečné hlášení. Paralela mezi mrtvým vojákem a koněm.

V první světové válce bojoval, po válce se nezařazoval k žádné literární skupině. Později se projevil víc jako impresionismem a vitalismem.

Sbírka **Splav** – okouzlení přírodou, láskou, mládím apod.

Prozaik – ovlivněn impresionismem.

Stříbrný vítr – impresionistický román, vystupuje zde mladý dospívající student – Radkin – je nejistý, hledá sám sebe (vystižením psychiky dospívajících). Snaha přirovnat a vystihnout s krásou přírody. Kontrast světa mladých a dospělých. Mládí je zachyceno jako čistota. Vítr je symbol svobody.

Dramatik – ovlivněn impresionismem a vitalismem.

Hra **Léto** – lyrické zachycení letního večera, která koresponduje s pocity mladých lidí

Hra **Měsíc nad řekou –** atmosféra měsíce nad řekou, odehrává se pravděpodobně v Písku.

František Gellner

1881 – 1914

Nedokončil vysokoškolská studia, studoval ve Vídni a Drážďanech (malířství) → kreslíř, karikaturista. Účasnil se první světové války, ztratil se na balkánské frontě → byl prohlášen za nezvěstného.

Básně jsou satirické, útočné, reagují na společenské a politickou situaci, ironicky.

Básnická sbírka **Po nás ať přijde potopa**.

Postupně se odradikalizovává.

Petr Bezruč

1867 - 1958

Vlastním jménem Vladimír Vašek (což, ale není jisté). Narodil se v Opavě, studoval na brněnském gymnáziu, později studoval práva v Praze, avšak studia nedokončil.

Působil jako úředník na poště v Brně. Byl podezřelý z velezrady → zatčen. Po válce žil střídavě v

Brně a v Kostelci na hané.

Sbírka básní **Slezské písně** – vycházeli postupně v časopise Čas (Herben).

Po odhalení jeho tvorba ustala, protože se chtěl svobodně vyjádřit ke všemu.

Tři tematické okruhy:

- Intimní básně **–** hodně náznaků (nevyjadřuje se přímo), zachycuje osamělost, problémy jeho vztahů k ženám
- Sociální básně – protispolečenský buřič, anarchista, vyzývá k vzpouře, odplatě.
- Básně s národnostní tematikou

Básnická skladba **Stužkonoska modrá** – symbolizuje jeho vlastní život, pesimistická skladba, zklamaný z veřejnosti, politiky.

Stanislav Kostka Neumann

1875 – 1947

Byl vychován svými tetami v Praze na Žižkově. Byl rozmazlován. Byl politicky činný, členem omladiny → za své politické postoje byl vězněn. Po návratu začal spolupracovat s časopisem Moderní Revue.

Po skončení války se uchytil jako publicista, psal básně, fejetony, překládal ze světových literatur. Ve 20. letech vstoupil do komunistické strany (oslavné verše). Vyzkoušel si dekadenci, symbolismem, anarchismem, zalíbil se mu civilismus a vitalismus.

Apostrofy hrdé a vášnivé (apostrofa – básnická figura oslovování neživé věci)

Sen o zástupu zoufajících

Satanova sláva mezi námi - patrný satanismus → satan je symbolem síly, vzpoury, pýchy.

V jeho období před první světovou válkou (moravské období) převážil civilismus, **vitalismus**. Objevuje se milostná a přírodní poezie.

Básnická sbírka **Kniha lesů vod a strání**

Píše i fejetony – S městem za zády

Po první světové válce zase nastal v jeho tvorbě obrat – více civilismus

Nové zpěvy – oslava techniky, civilismu. Je zde spousta volných veršů. Přirovnávání vymožeností k přírodě. Chvála rotačky = slon.

Proletářská poezie – politické verze, revoluční, oslava práce (dělníků), vyzdvihování práce, tendenční.

Rudé zpěvy – propagace komunismu, chvála Stalin

Sonáta horizontální života – varuje před fašismem, psal za dob španělské občanské války. Báseň Staří dělníci – polemika s Halasovou básní.

Jiří Wolker

Básník první poloviny 20. století, je představitelem proletářské poezie (reaguje na dělníky a jejich práce → oslava práce a pracujícího lid, vystupuje proti jakémukoliv sociálnímu útlaku, válce, sny o revoluci, která jim zlepší jejich neutěšené podmínky).

Ke konci života měl tuberkulózu.

Rozbor

Otázky:

- Machar – až umru
- Jiří Wolker – umírající
- *Najít odlišnosti, shody mezi podáním stejného tématu:*
  - Wolker chápe smrt jako součást života, nebojí se ji, jeho smrt možná pocítí pár lidí,ale velkou změnu ve světě smrt nezpůsobí (smrt mu bude úlevou → bude víc než dělníkem). Osobní lyrika.

    Wolker používá nespisovná slova, hanlivě znějící (děcko, hnije, pomyje). Báseň v próze, je subjektivnější.
  - Machar chápe smrt podobně, ale je více pozitivní, tím že zůstaneme ve vzpomínkách někoho, což dle něj znamená více než pověst, sláva... Spíše společenská (politická) lyrika. Smrt bere věcně (byl realista), ironicky,

    Machar používá přirovnání, krátká slova pro zdůraznění, jednoduché věty - zvolací, řečnické otázky
- Antonín Sova – Kdo vám tak scuchal tmavé vlasy
  - *Dva základní motivy básně:* sad, roční období, plavba
  - *Pomocí čeho (motivů, figur) vyjadřuje básník duševní stav hrdiny* – pomocí paralely.
  - *Jaké je forma vyjádření?* Tázací otázky, opakování, volné verše
  - *O jaký typ lyriky se jedná* (úvahová = reflexivní, přírodní, milostná, intimní, společenská). Přírodní a intimní – vytváří paralelu

Další otázky:

- Antonín Sova – U řek
  - *Čím báseň vyniká?* Vyniká právě zobrazením přírody a požitku naší duše. Optimismem.
  - *Ke kterému uměleckému směru by jste ji přiřadili + doložte na 1. příkladu.* Impresionismus (Zachycení prožitku, U řek mám břízy nejraděj...v dálce města rysy šeré). Synestézie – použití barevnosti, (personifikace). Metafora (tok = hudba)
- Otakar Březina
  - Báseň Moje matka
    - *V čem spočívá typičnost pro Březinu.* Citový, pesimisticky (bolest, stesk), básnické obrazy (metafory, symboly). Popisuje je jako pozorovatel, tragičnost, snaží se být vznešené.
    - *Vyhledejte symboly, napište téma, ladění básně.* ...Bledým květem..., ladění básně je značně pesimistické.
    - *Závěr – v čem spočívá*? Dědictví člověka v jiném člověku.
  - Báseň Stavitelé chrámů
    - *Kdo jsou a co dělají?* Jsou to jedinci předurčeni společnost vést, budovat chrám. Jsou ve spojení s bohem.
    - *Vyhledejte symboly* – Chrám symbolizuje lepší svět,

      Spíše optimistické – má vizi lepší budoucnosti,
- Jiří Karásek – Splín
  - *Proč dekadence?* Protože autor je světem znuděn, nic ho netěší, nevidí žádné ostré hranice, vše je jedno a není nic co by bylo krásné, vše je nestálé, nelogičnost.

    Pochmurná volba jazykových prostředků.
- František Gellner – Po nás ať přijde potopa, přetékající pohár
  - *Charakterizujte typ Gellnerovy tvorby, jaký je Gellnerův vztah ke společnosti.* Buřičská

tvorba, společností pohrdá pro její marnotratnost, nestálostí. Vyzývá k zamyšlení.

Využívá: protiklady, pravidelně veršovaný (až příliš), až forma popěvku, refrény, použití prvků lidové slovesnosti, hovorové (snaží se přiblížit obyčejnému člověku). Popisuje z pohledu sám sebe, nepoužívaje symbolů (chce přímo zasáhnout), nekritizuje druhé (jsou nepřítomní kritice).

Ironický

- Karel Hlaváček – Hrál kdosi na hoboj
  - *Prvky dekadence + vyhledejte konkrétní prostředky melodičnosti verše.* Tesklivá, táhlá a pesimistická (ohně vždy zhasnou), pocity marnosti, úzkost. Opakování slov, časté použití interpunkce, eufonie (ou – vlnky), pravidelný rým,
- Viktor Dyk – Země mluví
  - *Základní myšlenky jednotlivých slok*
    - Země k nám je tvrdá, jejíž tvrdost nás může odrazovat od života. Těžký osud lidí. Nic není zadarmo
    - Smíření se zemí, nepomoc zemi (nevrací ji nic, jen bere) – nečinnost, lhostejnost lidí vůči tomu, co se děje a jejich odsouzení. Člověk bere matku zemi jako samozřejmost.
    - Naše odhodlání, ignorujeme ji, výzvy k obraně vlasti,
    - Téměř bezvýznamné šarvátky člověka, když my zemi opustíme tak zahyneme, země nikoliv. Co naši potomci na naše chování? Jsme zodpovědní za naše budoucí chování. Neměli bychom být úplatní – může se vymstít.
    - Země nezahyne chce pro nás to nejlepší, chce abychom za ni (pro ni) bojovali. Spojuje osobní zradu se zradou celého národa.
  - *Předčím Dyk varuje?* Před odrozenectvím, ohýbačností (úplatnosti), nesebevědomím, budeme na sebe moci být pyšní.
  - *Jazykové prostředky:* velké množství otázek, zvolání, anafora (opakování), personifikace (země symbolizuje národ), apostrofa (oslovování).
- Toman
  - *Jaké motivy se objevují v básních Duben a Květen?* Vesnické (rolnické), příroda jako dárce života → spojená přírodní a společenská lyrika → proměna přírody během jednotlivých měsíců v roce, s tím jak se proměňuje lidská práce → oslava tradic, domova,

Světová literatura v 1. polovině 20. století

Konflikty mezi velmocemi vyústili v první světovou válku → ovlivnila tvorbu některých literátů.

Rakousko, Itálie, Německo – bojovaly proti trojdohodě (VB, Francie, Rusko).

Po válce došlo k rozpadu Rakouska-Uherska.

V Rusku se začíná prosazovat komunismus → projev v literatuře.

Snahy o osamostatnění různých států (Indie).

Extrémní politické proudy v důsledcích krizí – fašismus, komunismus → lákavé sliby pro obyvatele.

Světová hospodářská krize roku 1929

Španělská občanská válka a mnichovská dohoda jako předznamenání dalšího válečného konfliktu.

Druhá světová válka i přes politiku ústupků. Pakt Ruska a Německa.

Vznik železné opony.

Zvýšilo se životní tempo (na to reagoval futurismus), ztráta pevné půdy pod nohama. Snaha o únik do zidealizovaného světa. Rozvoj technických vymoženostech.

Einstein – vše je relativní (včetně poznání).

Rozvoj humanitních věd – Sigmund Freud

Literatura reaguje na věci z minulého století – realismus, literární modernu. Začínají se prosazovat avantgardní (modernističtí) autoři.

Avantgarda = modernismus. Ve francouzštině znamená předvoj, první stráž. Protestovali proti všemu tradičnímu, co předchozí umělci vytvářeli:

- Často experimentují
- Používají nové, netradiční umělecké prostředky:
  - Vnitřní monolog
  - Řeč polopřímá, nevlastní přímá
  - Použití volného verše
  - Vynechávání interpunkce
- Texty jsou fragmentární (útržkovité) nejsou dopovězené, pracují s asociacemi
- Používání montáže a koláží.
- Mnohapohledovost
- Píší co je napadá (nekontrolují si věci rozumem).

Guillaume Apollinaire

1880 - 1917

Francouzský básník polského původu, nebyl pouze básník, ale i dramatik. Jeho matkou byla polská šlechtična, otec je neznámý. Žil a tvořil v Paříži.

Představitel kubo-futurismu, ovlivnil Surrealismus. Znal se s Pablem Piccasem. Byl podezříván z krádeže fénických sošek a byl proto ve vězení. Bojoval v první světové válce, byl raněn a byl operován. Když se z toho dostal, byl povýšen do hodnosti poručíka.

Oženil v roce 1917 a záhy zemřel na španělskou chřipku.

Rozvíjel tradiční literární tvorby, snaha o tajemnou tvorbu, používá volné asociace, využíval fantazie. Jeho díla jsou polytematická. Je zakladatelem žánru pásmo (podle básně Pásmo ze sbírky Alkoholik).

Pásmo je polytematická báseň, vychází z principu montáže. Je to volný sled pocitů, představ a názorů. Zobrazil skutečnost z různých úhlů pohledu. Ovlivnilo Jiřího Wolkera, Vítězslava Nezvala.

Apollinaire v jednom pásmu popisuje procházku Prahou – snaží se zachytit kouzlo Prahy.

Pásma u nás překládal Karel Čapek.

Básnická sbírka **Kaligramy** – graficky znázorněné básně, kromě toho obsahuje rozhovory. Reaguje na surrealismus

Básnická sbírka **Prsy Tiréziovy** – vydaná v roce jeho úmrtí, podtitul surrealistické drama, konflikt charakteru. Předchůdce absurdního dramatu. Odehrává se v Zanzibaru, hrdinkou je feministka Tirézie, odmítá úděl matky → odhodí svá prsa a stává se mužem. Opuštěný manžel poté zplodí během jednoho dne 40000 dětí.

Kubismus

Vzniká především ve výtvarném umění, literaturu zasáhlo okrajově. Název je odvozen od latinské kostka. Princip kubismu je v zobrazení z více úhlů pohledu současně – rozdělení obrazu na krychličky, jsou složeny do naprosto nového obrazu → deformovaný výstup.

Malíři: Pablo Piccaso, Georges Braque, Emil Filla, Josef Čapek, Bohumil Kubišta, Otakar Kubín, Václav Špála.

Sochaři: Otto Gutfreund, Jan Kotěra, Josef Gočár (V Praze u Černé matky boží)

Futurismus

Avantgardní umělecký směr, který pochází ze slova futurum = budoucí/budoucnost. Chtěl reagovat na uspěchané životní tempo, které se jím líbilo.

Hrdinové jsou zkratkovití, proměnlivý básnický rytmus, má vyjádřit dobu, uspěchanost.

Byl velice nacionální → schvalovali válku, viděli v něm způsob jak očistit svět od všech jeho nešvarů → byl populární v Rusku, Itálii.

Filippo Thommaso Marinetty

Filippo Thommaso Marinetty – vydal manifest futurismu, důraz je kladen na rychlost, velebí energii, skok. Autor by měl být zapálený. „Válka je jedinou hygienou světa.“ Opěvuje produkty civilizace – mosty, kouř, závodní automobily.

Manifest byl rozpracován do Teorie osvobozených slov – slova byla vě větě/verši vytržena z kontextu, byla skládána bez ohledu na jakékoliv zákony logiky a pravidla syntaxe. Podstatná jména byla umístěny kdekoliv, slovese mají být v infinitivu, nepoužívání přídavných jmen, rušili jakoukoliv interpunkci.

Vladimír Majakovskij

Představitel ruského futurismu, rysy kubismu, psal literaturu velebící komunismus.

Byl velkým jazykovým experimentátorem, vymýšMajakovskijlí nová slova, neobvyklé metafory (azur střely).

Poezie je rétorická (řečnická) -> jsou zvukově nápadné, rytmus je proměnlivý a disharmonický.

Autor kaligramů

Mysterie buffa – poema (lyricko-epické skladby, lyrické prvky převažují) – zázraky, nadpřirozené prvky, většinou vychází z bible. Buffa – odkazuje na divadlo, založené na satiře, nadsázce – vychází z biblických událostí, které parafrázuje. Potopu světa přežije sedm párů, kteří jsou považování za tzv. Čisté → vládci, páni. Plus přežije dalších sedm párů nečistých → proletáři.

Čistí během plavby na arše zmizí na vodách → vládci mizí v dějinách. Nečistí nacházejí zemi zaslíbenou, která je očištěná → revoluce dělníků.

Velemir Chlebnikov

Rus, byl velkým experimentátorem, vytvářel zcela nová slova, která neměla žádný význam → zaumný jazyk (jazyk za hranicemi umu), kombinace hlásek, přetváření archaických slov.

Jesenin

Patřil k imažinistům – volný verš, neotřelé vlastnosti, výrazy a obraty.

Jeho náměty vycházejí z ruského venkova, byl antisemitista, ostře vystupoval proti vládě → skrývání.

Žil s vnučkou Lva Nikolajeviče Tolstého, později si ji vzal za ženu.

Před koncem života uspořádal večeři pro 8. lidí, po desáté hodině nechtěl být rušen (bydlel v hotelu) → spáchal sebevraždu.

Expresionismus

(viz Expresionismus)

Často dochází k deformaci reality, použití nadsázky, prožitky úpadku, prázdnoty, bolesti.

Expresionismus se rozvíjí v Německu (ve výtvarném umění, Der blaue Reiter, Die Brucke).

Po nástupu Adolfa Hitlera byl expresionismus v Německu zakázán.

Je zaměření proti městskému způsobu života, svět v dílech je deformován a má tak zachytit duševní stav člověka.

Představitelé poezie: Thomas Stearns Eliot (Anglicky basnik amerického původu), Federico Garcia Lorca, Georg Trakl

Proza: Francz Kafka

Ve výtvarném umění: má zachytit vnitřní prožívání, používání protikladu světla a stínu, Vasilij Majakovskij, Edvard Munch, Oskar Kokoschka.

O český experionismus se zasadili Lev Blatný, František Götz, Josef Váchal, Ladislav Klíma (ale až v druhé polovině dvacátého století). Václav Špála, Kubišta, Rudolf Kremlička.

Dadaismus (Dada)

Avantgardní směr, který vznikl ve Švýcarsku (v prvním dvacetiletí 20. století), reagoval na válku. Nehledali řešení, chtěli jen šokovat.

Je založený na principu náhody (→ autoři rozumově nekontrolují obsah básně). Odpor proti civilizaci, protože v člověku zabíjí přirozenost, vyžívají se v mystifikaci.

Dada – jedna teorie říká, že to bylo zcela vymyšlené slovo, druhá teorie říká, že slovo pochází od rumunského básníka Tristana Tzary (Dada = ano ano), třetí teorie říká, náhodně otevřeli slovník a tam náhodně bodli na slovo dada (ve francouzštině to znamená dětského houpacího koníčka, hovorově → to je má záliba)

Výtvarné umění ovlivnilo reklamu, fotografii - Hans Arp, Salváto Dalí.

Manifest dadaismus – Dada neznamená nic – neuznávají žádnou teorii, žádné akademie, chtěji kritizovat, odmítají peníze a patolízalství, pohodlnost, logika je klamná, jsou omezující. Odmítají naprosto vše od boha, přes logiku, archeologii. Anarchisti. Nadrealistický, vycházející z Freuda a jeho nevědomí. Zdůrazňuje naše nevědomí a povědomí.

Andree Breton, Salvator Dalí

Tristan Tzara

Hlavní představitel dadaismu rumunského původu uváděný jako francouzský básník. Působil krátkou dobu i v Praze.

Kristián Morgestern

Využívá humoru, vtipu, vytváří absurdní jazykové tvary.

Sbírka **Šibeniční písně**

V Česku

Se příliš neprojevil, ovlivnil skupinu autorů kolem časopisu Devět sil, ovlivnil poetismus, Voskovec a Werich uplatňují části ve forbínách.

Surreallismus

Vychází z dadaismu. Rozumem nekontrolovaný proud asociací. Často používají drogy, alkohol.

Andree Breton

Definoval surrealismus - čirý psychický automatismus → píšeme co zrovna chceme na všechno ostatní kašleme (rychle, bez předem promyšleného děje, nesmíme číst). Napsání první věty probudí vnímání...

Byl nakloněn komunismu, ale kritizoval stalinismus.

Nadja

Magnetická pole

Paul Eluard

Básnická sbírka veřejná růže.

Rozbor

- Apollinare
  - Asociativní poezie (dokázat pásmo) – nepoužívá interpunkci, přeskakování děje (ze středozemí do hospůdky do Prahy).
  - Praha – hospody, české písně, klid, pohoda (nálada v hospůdkách), židovská čtvrť, Hradčány, Svatovítská katedrála
  - Futurismus – zde antické se zdají být už i ty automobily, interpunkce, nemá pevný řád (uvolnění grafické struktury)
  - Kubismus
- Chlebnikov
  - Experimentování se slovy – nové slovní tvary a zcela nová slova, opakování
- Majakovskij
  - Grafický verš – stupňovitý verš, stupňuje napětí a pohyb.

Světová próza první poloviny 20. století

Francie

Marcel Proust

1871 – 1922

Byl fixován na své rodiče (především finančně), po jejich smrti změnil styl svého života (musel, neměl prachy), nevycházel z bytu, psal, tvořil.

Hledání ztraceného času – osmi dílný cyklus, těžký jazyk, velké množství vsuvek, použití básnické řeči (metafory), velice členitý text. „Proud vědomí“ - psal co chtěl, různé filozofické úvahy, použití vnitřního monologu.

Rozhodl se napsat dílo, při vyvolání vzpomínky, začíná vzpomínat na minulost.

Rozbor

1. *Má ukázka děj? Pokud ne, na čem je založeno toto dílo?* Pro autora možná (příliš ne), dílo je založeno o vztazích a myšlenkách lidí a jejich propletení. Přeskakování myšlenek.
2. *Hlavní postava?* Swan

André Gide [žid]

Homosexuál, na oko se oženil se svou sestřenicí, odmítal různé instituce (církve...).

Román **Penězokazy** - „román v románu“ - zamyšlení nad tvorbou románu a literárním procesem.

Hlavním hrdinou je spisovatel Eduard, má v úmyslu napsat román **Pěnezokazy**, ale neví o čem má psát. Vede si deník a právě z toho deníku poznáváme jak román tvoří, jsou tam taky vykresleny mezilidské vztahy, jeho snech.

Název označuje lidi, kteří kazí jakékoliv hodnoty (například autoři, kteří svou tvorbu předstírají). Podle Gida svoboda člověka osvobozuje od všeho špatného.

Romain Rolland

Vystudoval historii, vyučoval dějiny hudby na Sorboně → jeho díla jsou značně ovlivněny hudbou.

Jan Kryštof – získal za něj Nobelovu cenu, román-řeka – rozsáhlá románová skladba. Zachycuje spousty epizod, oboček od hlavního děje. Komponován údajně jako hudební skladba. Rolland se v tomto díle inspiroval osudem Beethovena.

Novela **Petr a Lucie** – jeho z jeho nečtenějších děl, reaguje na první světovou válku, odehrává se v Paříži v roce 1918. Milostný příběh na pozadí války, oba dva jsou idealisté se potkají náhodně v metru. Končí to o velikonocích, kdy odcházejí do kostela se pomodlit, v kostele si slibují, že se vezmou, avšak v tu chvíli na ten kostel dopadne bomba a oba je zabije.

Dobrý člověk ještě žije

Henri Barbusse

Román **Oheň** – silně protiválečné dílo, naturalisticky psané, jedno z nejotřesnějších děl o válce. Hrdinou je kolektiv vojáků.

Andree Breton

Nadja – surrealistický text,

Antoine de Saint Exupery

1900 – 1944

Byl letec, jeho letadlo se nikdy nenašlo a nikdy se nenašlo (zřejmě sestřeleno nad Středozemím). Prý psychicky týral svou ženu.

Napsal spoustu leteckých románů: Země lidí, Noční let, Válečný pilot...

Citadela – filozofické dílo (spíše esej), kde uvažuje o smyslu života.

Román **Malý princ** – co je důležité je očím neviditelné, Pilot havaruje na Sahaře, kde se setká s Malým princem (z jiné planety). Princ mu vypráví o své malé planetě, popisuje s charaktery lidí, se kterými už se potkal, pomalu zjišťuje, že se mu na Zemi začíná líbit. Prince nakonec procitne ze své sebestřednost a zamiluje se růže (která už je dávno mrtvá). Na konci ho uštkne had, on umírá a setkává se s růží.

Německo

Rozvíjí se zde především expresionismus, humanističtí autoři – hrůzy války.

Lion Feuchtwanger

Spisovatel, dramatik a kritik německého původu. Byl humanista vystupující proti válce. Byl židovského původu.

Studoval filozofii, po ukončení studií hodně cestoval, navštívil Francii a Itálii.

1908 – začal vydávat vlastní literární časopis Der Spiegel. Po nástupu Hitlera byl nucen emigrovat do Francie → účastnil se protifašistických hnutí.

V emigraci založil časopis Das Wort spolu s Bertoldem Brechtem.

Po návratu ze SSSR byl vyhoštěn, po skončení války mu byla dána cena NDR a udělen čestný doktorát.

Psal historické romány (které aktualizoval) především s židovskou tematikou, protiválečné básně, překládal zahraniční a antická díla.

Süzs – hlavní postavou je židovský finančník Opperheiner, který podporuje chudého bezvýznamného prince, pomůže mu, aby se stal vévodou, ale dostane se s ním do konfliktu → msta, ale vévoda umírá. Ale přesto Süzs umírá se nechá zatknout a odmítá vše co by mu mohlo pomoci od trestu smrti → popraven oběšením

Trilogie **josepfus Flavius** – z období prvního století našeho století

Židovka z Toleda – román ze Španělska.

Bláznova moudrost – O Rusoovi

Goya – kniha o malíři Goyovi

Ošklivá vévodkyně – z českých dějin o Markétě Korutanské...

Erich Maria Remarque

Vlastním jménem Erich Paul Remark, se narodil 22. června 1898 v německém Osnabrücku, jeho otec byl vazačem knih. Po dokončení gymnázia v roce 1916 byl povolán do armády a poslán na západní frontu, kde nejprve byl v záloze a později se bojů sám účastnil. Avšak po utržení zranění byl hospitalizován ve vojenské nemocnici a bojů se až do konce války nezúčasnil.

Po válce si nechal změnit jméno z Remark zpátky na Remarque (tuto změnu provedl jeho dědeček), po válce vystřídal celou řadu zaměstnání, byl mimojiné editorem, učitelem, automobilovým závodníkem, obchodním cestujícím.

Snažil se prorazit se svou literární tvorbou, to se mu ale podařilo až knihou *Na západní frontě klid* v roce 1929. V psaní pokračoval i dále, avšak po nástupu nacizmu musel emigrovat. V Německu byly jeho knihy zakázány a hromadně páleny a roku 1938 byl dokonce zbaven německého občanství. V koncentračním táboře umírá jedna z jeho sester. Umírá v 25. září 1970 ve Švýcarsku.

Ztracená generace – generace, která je zničena, či přímo zdecimována první světovou válkou (miliony mrtvých) → a získala tak odpor k válce jako politickému prostředku (nikoliv však přímo pacifismu).

Na západní frontě klid – jeho první úspěšné dílo a zřejmě také jeho nejvýznamnější dílo. „Hrdinou“ je Pavel Bäumer za první světové války, kterého učitel na gymnáziu přesvědčí (spolu s celou třídou), aby se dobrovolně přihlásili do armády. Nejprve prochází výcvikem, potom je převelen na frontu, kde bojuje v zákopech, je postřelen, po uzdravení má hlídat sklad potravin, avšak jeho kamarádi jsou postřeleni.

Kniha shrnuje šikanu, válku, dovolenou ve válce, ale především pocity z války, které postupem času odpadají jak jeden jeho kamarád za druhým umírají v této válce, ve které nevidí žádný smysl.

Během dovolené zjišťuje, jak moc je válkou poznamenán, předchozí život, zájmy mu nic neříkají a cítí se zcela održen od ostatních lidí.

Nezachycuje hrdinnost vojáků, ale jejich naprostou bezvýznamnost, do všech detailů a velice naturalisticky.

Tři kamarádi – tři kamarádi ve 20. letech vlastní autodílnu, jeden z nich se zamiluje do dívky, u které později zjistí TBC a tak postupně rozprodávají vše, jen aby ji mohli zaplatit pobyt v sanatoriu, navzdory tomu umírá.

Vítězný oblouk – mladý německý lékař utíká z Německa do Paříže, kde žije ilegálně.

Jiskra života – popisuje hrůzy nacistického koncentračního tábora (jeho sestra zemřela v koncentračním táboře).

Černý obelisk – děj se odehrává za velké krize v Německu, hlavním hrdinou je Ludvík, který poznamenaný hrůzami první světové války hledá smysl života, při svém hledání zachycuje stav a nálady a především nepochopení jeho osoby v Německu.

Thomas Mann

Narodil se roku 1875 v Lübecku, zemřel v roce 1955. Prozaista, je držitelem Nobelovy ceny. Oženil se a měl až 6 dětí, jeho bisexuální orientace se objevila až dvacet let po jeho smrti.

Ovlivněn Nietzem. Spojuje umění s chorobou. Duchovno je špatné a vede nás k brzké smrti.

Povídka **Smrt v Benátkách** – spisovatel Gustav, odjíždí do Benátek načerpat nové myšlenky, avšak se začne chovat iracionálně, přestane se ovládat, popadne homosexuální lásce. Zcela ignoruje okolí, ignoruje i vypuklou epidemii cholery, nakonec se jí nakazí a zemře.

Buddenbrookovi – popsány 4 generace

Kouzelný vrch

Dostal se do sporu se svým bratrem, protože sympatizoval s nacizmem, ale později se přiklonil k demokracii. Uchýlil se do Švýcarska a později se stal občanem Československé republiky, dále se přestěhoval do USA, kde získal občanství.

V USA pracoval na díle **Josef a bratří jeho** – píše o politických problémech, jde o parafrázi biblického příběhu

Doktor Faustus – inspirováno Faustem od Goetha, vypovídá o osudu Německého národa v první polovině 20. století → paralela s Faustovým mýtem. Příběh o svém příteli A. Leverkünovi gymnaziální učitel Zeitblom. Umění nemůže žít samo bez sebe. Román byl sfilmován.

Zpověď Hochštraplera Felixe Krulla

Mario a Kouzelník – kouzelník představuje alegorii Nacismu, odmítá nacismus. Mario se seznamuje s Kouzelníkem, který ho zostudí a tak se Mario rozhodne ho zastřelit.

Heindrich Mann

Bratri Thomase Manna, narodil se roku 1871, zemřel roku 1950.

Satirický román **Profesor Neřád** – tyranský profesor, pronásleduje své studenty, jednou zjistí, že tři studenti chodí do hostince Modrý anděl, kde zpívá jedna zpěvačka, která profesora zaujme, profesor se do ní zamiluje. Sblíží se a začnou spolu žít. Toho využívají studenti pro pomstu, pošlou na něj policii → profesor je vyhozený ze školy. Filmové zpracování Modrý anděl

Hermann Hesse

Držitel Nobelovy ceny za literaturu za román **Stepní vlk** – hrdina je člověk, který trpí schizofrenií. Celý děj se odehrává v jeho vědomí. Rozdvojenost hrdiny má odpovídat současného světa → celý román má být alegorií současného světa. Hrdina si myslí, že je stepní vlk.

Stefan Zweig

Rakušan, hodně se zajímá o psychologii a věnuje se ji ve svých dílech.

Byl žid, takže musel emigrovat do Anglie. Spáchal sebevraždu, když se dozvěděl, že nacisté ničí umělecké díla.

Humanistický – hodně se věnuje lidské psychice a prožívání člověka.

Autor autobiografických knih – o Rollandovi apod.

Netrpělivost srdce – román o lásce, vystupuje zde fyzicky handicapovaná dívka, která se zamiluje do mladého poručíka, ten s ní chodí pouze ze soucitu, když to dívka zjistí, spáchá sebevraždu.

Anglie

James Joyce

1882 – 1941

Narodil se v Dublinu, měl 14 sourozenců, jeho otec byl katolík, byl konzervativní a z Jamese Joyce chtěl kněze. Tomu se James vzepřel a odešel z Irka.

Do konce života žil spolu se svou pokojskou, hodně cestoval. Měl oční vadu, na svém posledním díle pracuje ve chvíli, kdy už byl slepý.

Nemožnost lidské komunikace v současném světě.

Experimentální román **Odysseus** – po vydání byl obviněn z pornografie, reaguje na Homerovu Odysseu. Odehrává se během 24 hodin v Dublinu, kde člověk Leopold Bloom bloudí. Zachyceno mnoho i nedůležitých detailu, dějovost je oslabena, využita mnoha pohledovost, napsáno proudem vědomí, důmyslná práce s jazykem.

Děj začíná 16. června 1904 v 8 hodin ráno, končí v 8 hodin následující den. Leopold Bloom bloudí, Molly – odpovídá ženě Odyssea. Štěpán – má představovat Odysseova syna Telemacha.

18. epizod – každá reaguje na příběh z Homerovy verze. V prvních třech se setkáváme se Štěpánem, který hledá svého otce. Leopold Bloom prochází Dublinem a při své procházce se náhodně setká se Štěpánem, ten mu připomíná jeho před časem zemřelého syna.

V závěru knihy je eroticky zabarvený monolog Molly,

Dubliňané – různé osudy Dubliňanů, nemá velký děj, proud vědomí

Portrét umělce v Jinošských letech

Virginia Woolfová

1882 – 1941

Experimentální tvorba, vyrůstala v intelektuální rodině, hodně četla. Později s manželem pořádali bujaré večírky.

Děj je oslabený, spíše se věnuje různým lyrickým pocitům a nálad

Novela **Mezi akty –** mnoha pohledovost, zachycena propletenost vztahů mezi přáteli

John Galsworthy

1867 – 1933

Představitel kritického realismu, psal z prostředí vyšších společenských vrstev – nemají cit a morálku.

Sága rodu Forsythů

David Lawrence

1885 – 1930

Zasloužil se odtabuizování sexu v literatuře díky románu **Milenec lady Chatterlyové**

Pražská německá literatura

Franz Kafka

Pražský spisovatel židovského původu.

Nevycházel se svým otcem, což se projevilo v jeho dílech. Trpěl ztrátou sebevědomí → uzavíral se do sebe. Hodně se ztotožňoval se svými hrdiny, kteří byli depresivními životními ztroskotanci, naprosto nepochopenými. S lidmi se příliš nestýkal, výjimku tvoří Max Brad (po jeho smrti vydal jeho díla) a Franz Werfel.

Nejprve publikoval své texty v časopise Hyperion a v almanachu Arkadia.

Mluvil německy, ale uměl i česky a francouzsky. Milena Jesenská překládala jeho knihy do češtiny (všechny byly německy).

Pracoval jako pojišťovák, zemřel na tuberkulózu.

Román **Proces –** hlavní postavou je Franz Kafka, který je během narozenin zatčen a obviněn, z počátku se snaží hájit, ale postupem času začíná věřit, že to spáchal, uzná svou imaginární vinu a je popraven probodnutím nože. Proces je veden na svobodě.

Romány **Nezvěstný, Zámek** (zeměměřič K. Přijede večer do jakési vesnice, kde má cosi vyměřovat na zámku, nikdy se s nimi nesetká, postupně mu kladou do cesty různé překážky – aby se nedostal na zámek, nezjistil co má měřit...), **Proměna** (obchodník je během noci proměněn na hmyz, ráno zjišťuje vztahy z rodinou → páchá sebevraždu) – hlavním tématem všech jeho románů je úřední moc, její vliv na lidi, věci odporující logice.

Povídky **Doupě** a **V kárném dvoře**.

Rozbor:

- Proměna
  - Jméno hlavní postavy – Řehoř Samsa
  - Zamyslet se nad tím, co má zachycovat proměna – proměna člověka v odporný hmyz, který všichni nesnáší → odstrčení ze společnosti, ponížení společností
  - Jak se zachovala rodina k hlavní postavě – nakonec byli rádi, že zemřel
  - Zamyslet se nad hlavní myšlenkou textu, proč toto dílo napsal – aby si lidé uvědomili, že lidé mají spoustu výhod a možností, jak komunikovat, a že dokud o to nepřijdou, tak si to neuvědomí.
- Proces

- V jaké situaci je zachycena hlavní postava – při popravě
- O co usiluje – usiluje o vnitřní pokoj
- Pociťuje: poslední naděje přežít vyprchává, pocit pesimismu, apatie, zoufalství
- Podaří se jí to/nepodaří – nepodaří, na konci umírá
- Jaké pocity zažívá? Pocit nezájmu okolí – lhostejnost, odevzdanost a smíření
- Proč je počáteční postava pojmenována počátečním písmenem pan K. - aby byl anonymní a univerzální, že se tak může stát úplně komukoliv.
- Co vyjadřuje závěr díla? Vyjadřuje lhostejnost vrahů k osobě pana K.; odcizenost lidí světu; bezvýznamnost jeho života.
- Přiřadit k literárnímu směru: expresionismus – pocity beznaděje a bezmoci.

Kafka předchůdce směru Existencialismu - Zachycuje to, jak člověk odcizený tomuto světu tápe, velice často zachycen v situacích ohrožení na životě. Autoři zobrazují jeho beznaděj, zoufalství, pocity hnusu; lidé se snaží osvobodit, ale většinou se jim to nedaří a dílo končí smrtí.

Franz Werfel

1890 – 1945

Přítel Franze Kafky, byl Žid, během války emigroval do USA. Bojoval za první světové války v Haliči.

Životopisný román **Verdi**

Román **Čtyřicet dnů** – zachycoval jak Arméni bojovali proti nadvládě Turků. Zachytil masové vraždy Arménů. Předjímala budoucí koncentrační tábory a vyhlazování Židů. Alegorie boje s fašisty.

Egon Erwin Kisch

Přezdívka zuřivý reportér, protože byl vášnivým novinářem. Cestoval po světě, procestoval 5 světadílů → z těchto cest psal reportáže.

Pražský pitaval – zachycuje nejslavnější soudní případy z Prahy → z pražského podsvětí. Psáno německy.

Pasák – zachycuje otázku prostituce v Praze.

Americká literatura

Objevuje se zde ztracená generace, poprvé tento termín použila Gertruda Steinová jako označení pro autory, kteří začali tvořit ve 20. letech 20. století a většinou se dostaly během svého života do Evropy → trpěli pocitem národnostní odcizenosti, zachycují válku a osudy mužů účastnící se válečných konfliktů.

Tato ztracená generace válku přežila, ale vrátili se zraněni psychicky – nedokáží se znovu začlenit do společnosti, jsou odcizeni své rodině.

Ernest Hemingway

Hlavní představitel ztracené generace, pocházel z lékařské rodiny. Jeho otec byl vášnivým rybářem a lovcem → to od něj Hemingway pochytil. Matka na něj byla velice přísná → vypěstovala v něm zálibu v hraní na violončelo.

Účastnil se španělské občanské války. V první světové válce řídil sanitku v Itálii – byl těžce raněn.

Po válce psal, žil na Kubě a zřejmě spáchal sebevraždu.

Nositelem Nobelovy ceny.

Byl vášnivý lovec (lovil i v Africe), miloval nebezpečí → odraz v jeho dílech.

Román **Fiesta** – zasazeno do býčích zápasů ve Španělsku, hlavní hrdina je zraněn.

Román **Sbohem, armádo** – námětem je tragická láska vojáka a ošetřovatelky na konci první

světové války. Válka není idealizovaná.

Román **Komu zvoní hrana** – námětem byla španělská občanská válka, děj se odehrává ve třech dnech, hrdinou je Američan Robert Yordan, který se účastní války na straně partyzánů. Partyzáni chtějí vyhodit most – on s tím nesouhlasí, ale přesto to udělá, při tom zahyne jeho kamarád. Ještě před tím se zamiluje do dcery starosty republikánů. Zlomí si nohu a čeká na smrt. Typický hrdina – morální hrdina.

„Žádný člověk není ostrov sám pro sebe, každý je kus nějakého kontinentu... Smrtí každého člověka je mne méně, neboť jsem součást lidstva, a proto se nikdy neodvažuji ptát komu zvoní ta hrana. Zvoní tobě.“ → potřeba lidské sounáležitosti, jsme zodpověděni za druhé.

Zelené pahorky africké.

Pohyblivý svátek – vzpomínková kniha, vylíčen bohémský život v Paříži, obsahuje fotky Paříže, umělců...

Přes řeku do stínů stromů

Novela **Stařec a moře –** za toto dílo získal Nobelovu cenu, rybář Santiago je starý a neúspěšný. Lovil často s malým chlapcem, ale protože byl neúspěšný, rodiče ho přeřadili na jinou loď. On sám uloví obrovského mečouna, který ho však odtáhne na oceán a tak se vrací zpět, cestou ho však napadnou žraloci a on do přístavu po dvou nech doveze jen kostru.

Smyslem není beznaděj, dosáhl totiž svého, člověka je možné zničit, ale nikoliv porazit. Alegorické – metaforická výpověď o lidském životě. Stařec symbolizuje člověka, ryba má symbolizovat přírodu, žraloci jsou symbolem zla.

Rozbor:

- *Objektivně subjektivně?* Objektivně napsané
- *Typy vět, jejich délka?* Nejvíce krátkých vět pro udržení napětí. Velké skoky v ději.

Texty jsou dramatické i přes svou strohost, popisy jsou zdánlivě střízlivé, atmosféra, pocity jsou zachyceny v podtextu.

Jeho díla jsou vybudována na principu ledovce – velice malá část je napovrchu, zbytek je pod hladinou. Vystupují hrdinové s morálními kvalitami.

John Steinbeck

1902 – 1968

Narodil se v Kalifornii

Nositel Nobelovy ceny za literaturu. Zachycuje sociální tematiku, zaměřuje se na psychologii postav, zvláště těch z okraje společnosti, chudších lidech.

Román **Hrozny hněvu** – název si vypůjčil Steinbeck z černošské písně z dob občanské války v USA. Napsáno na popud Roosevelta, který chtěl aby autoři odrazili situaci během hospodářské krize v Americe. Chudá rodina ztratila domov, odešla na práci do Kalifornie, postupně ztrácí co mají, ale napříč tomu zůstávají morálně na výši.

Rozbor Hroznů hněvu

- Jazyk vypravěče vs jazyk postav? V čem se liší? Jazyk vypravěče je vznešený ve volbě jazykových prostředků a použití starších slovních obratů. Oproti tomu jazyk postav je přímý a zcela konkrétní vedoucí ke konkrétním věcem až zcela hovorový.
- Dvě linie – děj rodiny, vypravěč uvažuje o smyslu života a lidské existence.

Román **Na východ od ráje** – kronika jeho rodného kraje – dvě pásma díla – první je autobiografické vyprávění o jeho rodině, druhé pásmo je fiktivní o rodině Trasků – parafráze biblického Kaina a Ábela.

Upton Sinclair

Představitelem naturalistické tvorby.

Román **Džungle** (jiný překlad názvu **Jatka**) – zachycuje otřesné poměry na jatkách v Chickagu, jsou zde vylíčeny otřesné hygienické poměry

Sinclair Lewis

Kritizuje maloměšťáctví, nositel Nobelovy ceny

Babbitt – jméno podle příjmení hlavní postavy, typický maloměšťák, morálně zbabělý, začíná se nudit → začíná se bouřit proti městskému způsobu života → zkouší různá povolání (obchodník, řečník, manžel, otec, milenec...). Nakonec zjišťuje, že ho to nijak zvlášť neuspokojuje → vrací se zpět k maloměšťáctví.

Arrowsmith – z lékařského prostředí, hlavní hrdina se chce stát úspěšným vědcem/lékařem, proto se vzdává osobního štěstí a života.

Theodor Dreiser

Píše realisticky, zachytil americký způsob života. Jeho postavy touží si vydělat peníze, touží být slavní, tomu obětují naprosto všechno. Stávají se až bezcitní cynikové.

Román **Americká tragédie** – hrdina pracuje v továrně na prádlo, zamiluje se do dělnice, jakmile zjistí, že s ním čeká dítě, tak zbystří (chce pokračovat v kariéře), při vyjížďce na loďce se nešťastnou náhodou dostane do vody, on ji nezachrání. A je za vraždu odsouzen na elektrickém křesle.

Francis Scott Fitzgerald

Patří do ztracená generace. Oženil se s krásnou a bohatou dívkou – začali spolu žít rozhazovačný život, jeho manželka začala trpět depresemi → psychicky se zhroutila → stal se z něj alkoholik. Postupně se zadlužily (→ odraz v románu Velký Gatsby). Nakonec se z toho dostali.

Román **Velký Gatsby** – kritika společnosti založené na penězích. Hrdina se zamiluje do bohaté dívky, snaží se jí přiblížit, poznává, že tato dívka je cynická a bez citu, až krutá. Nakonec zjišťuje, že jeho city neopětuje, nakonec je zastřelen zhrzeným milencem, který si ho ovšem spletl s někým jiným.

William Faulkner

Hlavní představitel jižanské literatury, zachycuje ve svých dílech problematiku jihu – sociální problémy černochů, problematiku rasismu, krátce po zrušení otroctví.

Román **Absolone, Absolone!** - zachycena problematika krátce po zrušení otroctví.

Román **Hluk a vřava** – přirovnávána k románu Oddyseus (James Joyce), psána proudem vědomí.

Ruská literatura

Ovlivněna politickou situací v Rusku – konkrétně říjnovou revolucí, která vedla k vítězství bolševiků → nastala cenzura. Po nástupu Stalina došlo k pronásledování a vaporizování umělců a dalších nepřátelům státu.

Kritický realismus, autoři jsou ovlivněni novými směry – kubofuturismus apod.

Isaak Babel

Ruský žid, ceněný jako autor drobných próz (především povídek), psal i divadelní hry.

Avantgardní umělec, stejně jako oni byl nakonec popraven. Účasnil se v první světové války → vystupuje proti násilí.

Povídkový soubor **Rudá jízda** – z doby sovětsko-polské války z 20. let 20. století. Popisuje obyčejné dny obyčejných vojáků, drastické popisy z fronty (detailní). Zachycuje antisemitismus – odsuzuje ho.

Michail Šolochov

Nositel Nobelovy ceny za literaturu, pocházel z vesnice na Donu → v románech zachycuje obraz svého mládí, lidé kteří kolem něho žili.

Román **Tichý dom** – román o životě Kozáků během první světové války a jejím skončení. Prý tento román převzal od jednoho místního spisovatele a prý přepracoval.

Michail Bulgakov

1891 – 1940

Ruský prozaik a dramatik, psal i operní libreta. Narodil se v rodině profesora teologie, sám vystudoval lékařskou fakultu na Kyjevské univerzitě, nikdy však do povolání nenastoupil, živil se jako spisovatel z povolání.

Byl novinářem v Moskvě, působil i jako fejetonista.

Mistr a Markétka – psáno do šuplíku, nemohl totiž publikovat – román – psal ho ke konci svého života (12 let před smrtí). Inspiroval se Goethovým Faustem a Gogolem. Několik typů románů – psychologický, historický, satirický, fantaskní, částečně politický a filozofický. Moderní postup

Hlavní postavy:

- Mistr – zneuznaný, napsal
- Markétka -
- Wolant -

Chtěli ho vyhodit ze divadla. Až po urgencích na Stalina mu dovolili tam pracovat – pracoval tam dramaturg a režisér.

Většina jeho děl vyšla až po jeho smrti.

Divadelní hry: **Moliere**, **Puškinovy poslední dny** (zachycuje konfrontaci umělců s politickou mocí).

Andrej Platonov

Specialista na elektrifikaci zemědělství, pracoval na železnici.

V jeho dílech se objevují idealisté – naivní. Často na to doplácejí. Nesměl publikovat oficiálně, poté co zpochybnil kolektivizaci.

Čevengur – románová antiutopie, odmítá totalitní společnost a režim. Odehrává se v letech politiky NEP (Nové ekonomické politiky) – zachycuje bídu vesničanů.

Sirotek Saša přijde i o náhradní rodinu, ujme se ho chudý člověk. Společně pracují na opravách lokomotiv. Ze Sašy se stane komunista, dostane se do městečka Čevengur. V tomto městečku je nasazen komunismus. Všichni co byli buržoazie byli popraveni, vlády se ujal proletariát – žebráci z okolních stepí. Snaží se žít podle komunistických ideálů, ale nedaří se jim to. Nakonec do městečka přijedou nájezdní jezdci, kteří vesnici zničí – přežívají dvě osoby – Saša (nakonec stejně páchá sebevraždu) a jeho vypočítavý známý.

Ivan Bunin

Nositel Nobelovy ceny za literaturu, bývá označován za mistra povídky. Líčí atmosféru amerického venkova, dokázal vystihnout pocity lidí. Jeho hrdinové jsou vždy něčím výjimeční, jsou zranitelní, velice často mají sklony k tragickým činům.

Povídkový soubor **Temné aleje** – milostné příběhy o nenaplněné lásce → většinou tragické konce.

Maxim Gorkij

Píše realisticky, v nízkém věku osiřel a vyrůstal u prarodičů ve velké bídě. Od 10 let se musel sám živit → vystřídal spoustu povolání a míst. Ze zdravotních důvodů pobýval na ostrově Capri. Prý byl zabit na rozkaz Stalina.

Bosácké povídky – bosák – nezakotvený člověk na okraji společnosti.

Na dně – divadelní hra, děj se odehrává v noclehárně, náhodně se tady potkávají bosáci. Diskutují o pravdě a lži, ponížení. „Člověk to zní hrdě“

Matka – považováno za první dílo socialistického realismu, děj je velice jednoduchý, jedna

obyčejná matka se proměnní v uvědomělou revolucionářku. Tendenční – má jasně daný a viditelný účel, svým způsobem propaganda. Sociální rozpory ve společnosti, špatní kapitalisté.

U socialistického realismu jsou postavy schematické (špatné NEBO dobré), sny o spravedlivější společnosti. Kolektivizmus. Patos.

Rakouská literatura

Stefan Zweig

Viz někde nahoře

Robert Musil

Studoval v Brně, v Hranicích na Moravě. Pobýval ve Vídni a v Berlíně. Uprchnul před nacismem do Švýcarska, kde nakonec zemřel.

Zmatky chovance Törlesse – první dílo německého expresionismu, hlavní hrdinou je chovanec Törlesse, který je na škole šikanován. To ho velice poznamená.

Muž bez vlastností – román o rozkladu hodnot. Odehrává se v Rakousko-Uhersku (země Kakánie). Panuje zde zmatek, přemíra byrokracie, existují samy pro sebe. Hlavním hrdinou je matematik, který má zorganizovat oslavy nástupu Františka Ferdinanda na trůn – má to být v roce 1918 → matematik v tom vidí směšnost celé akce, přesto se však zapojí a předstírá zájem.

Elias Cannetti

Politolog a sociolog, pocházel z židovské rodiny, původně se narodil v Bulharsku. Naučil se německy až v 10 letech, přesto vše napsal německy.

Živil se literaturou, překládal díla.

Esej **Masa a moc** – vyjádřil myšlenku, že masa lidí se chová pudově až agresivně, touhy po ovládání.

Román **Zaslepení** – část **Hlava bez světa, Bezhlavý svět, Svět v hlavě**

Hlava bez světa: Hlavním hrdinou je Petr Kien, což je vědec (sinolog = čínolog), je pro tu vědu zapálený. Celý život žije v knihovně, celý kontakt s vnějškem mu zprostředkovává služebná Tereza, nakonec si ji vezme, ale nikoliv z lásky, ale aby se starala o něj a o knihovnu. - žije, je dobrý vědátor, ale bez kontaktu.

Bezhlavý svět: Tereza ho začne týrat a nakonec ho vyžene z bytu/knihovny. Chce se vrátit zpět za Terezou.

Svět v hlavě: (se zkušenostmi) se vrací, knihovnu však obsadí Tereza s domovníkem (bývalý policista – brutální člověk). On obsadí místo domovníkem, psychicky to neunese. Jednou se dostane zpět do knihovny – navrší všechny na sebe, vyleze na vrh a zapálí ji.

Typizace – agresivní postavy, které chtějí ovládat druhé; vědec nebyl užitečný pro někoho jiného.

Má upozorňovat na nebezpečí druhé světové války.

Antiutopie

Samostatná žánrová forma, rozvíjela se ve 20. století, naprostý opak utopie. Utopická díla představovala svět, který je dobrý, idealistický.

Zachycuje fiktivní společnost, která se vyvinula špatným směrem, je dehumanizovaná, zneužívá své moci. Většinou zachycují totalitní společnost.

George Orwell

Angličan, narodil se v Indii, kde jeho otec pracoval jako úředník. Školy navštěvoval v Británii. Měl možnost využít stipendium, ale to neudělal, začal pracovat jako policista v Barmě → začal pociťovat negativní stránku kolonialismu.

Stal se z něho socialista (kým zůstal do konce života). Po návratu do Británie začal pracovat jako novinář. Záměrně se pohyboval mezi nižšími vrstvami. Pobýval i jako novinář za občanské války ve Španělsku. Bojoval po boku republikánů, byl raněn. Zjistil, že hnutí se kterým sympatizoval, je dogmatické, manipulující → stal se odpůrcem veškeré totality.

Zemřel na TBC

Novela (bajka) **Farma zvířat** – alegorie (jinotaj) na totalitní režim, který panoval v SSSR. Protistalinovi.

Odehrává se na farmě pane Jonese – není moc pořádný, nezachází se zvířaty nejlépe. Jednou prasata přesvědčí všechny ostatní o nezbytnosti provedení revoluce.

Tímto provedou myšlenku již zesnulého vepře Majora. Revoluci skutečně provedou, vyženou Jonese z farmy. Vlády na farmě se ujmou prasata – začnou všem organizovat život – vedou farmu.

Na dveře připíchnou 7 pravidel:

- Kdo chodí po dvou nohách je nepřítel
- Všechna zvířata jsou si rovna
- ...

Soudruzi (prasata) Kuliš a Napoleon – jsou vládcové, ovládají a zneužívají ostatní zvířata – manipulují s nimi.

Kuliš a Napoleon jsou prospěcháři, situace se naprosto zvhrne, pravidla jsou rušena a měněna. „Všechna zvířata jsou si rovna, ale někteří jsou si rovnější.“ Prasata se naučí chodit po dvou aby zdůraznili svoji nadvládu.

Časem se prasata naučí chodit na dvou nohách, nastěhují se do domu a prohlásí se za vládce silou (bičem a speciálně vychovanými psy).

Rozbor:

- Jaké byly cíle farmy zvířat. Mít se lépe než za pana Jonese, žít v rovnosti.
- Co měla symbolizovat skutečnost, že prasata se začala chovat jako lidé? Svou sílu pomocí výšky. Nová vládnoucí třída používá dělníky jen jako sílu, a nehledě na to, přebírá prostředky původní vládnoucí třídy.
- Proč nemůže existovat společnost, kde jsou si všichni lidé rovni. Dokazuje to ukázka? Lidé nejsou stejní, někteří mají jiné ambice než jiní (chtějí vládnout, moc). Společnost by nešla řídit.
- Najděte paralely mezi životem na farmě a totalitní společností – propaganda, vytížení prací, pyšní na svou jedinečnost, naděje na utopistický život až pro další generace, zpětné přepisování historie, zvířata si všechno nechala líbit.

Román **1984** – alegorie na totalitní systémy, chce obecně upozornit na systém, nebere si za vzor existující stát. Byl dokončen roku 1948.

Země je rozdělená na tři superstáty, které jsou ve stavu udržovací války (pro to aby byli občané pod neustálým tlakem). Snaha zavést newspeek, ve kterém nelze vyjádřit „zvrhlé“ myšlenky.

Ve státě Oceánie v hlavním městě (Londýn) žije soudruh Winston Smith – 40letý – dokonale přizpůsobivý ideologii. Pracuje na ministerstvu pravdy na „opravách“ minulosti.

Ministerstvo pravdy – má za cíl neustále přizpůsobovat zásady vládnoucí moci a s tím vše spojené. Neustále mění názory, aby měli podklad.

Winston je znuděný, nezažívá žádnou radost, je sledován Velkým Bratrem → nemá žádné soukromí. Nějak se proti tomu nebouří.

Ideozločin – lidi nesmí napadat žádné myšlenky, špatná myšlenka je zločin. Doublethink – dvojí smýšlení, navenek a uvnitř. Dvě minuty Nenávisti, Týden Nenávisti, vaporizace – vymazání člověka z historie.

On se však zamiluje a postupně se rozhodnou přidat k odboji proti režimu (protože se mu režim nelíbí), jenže odboj je vymyšlený ideo policií, jsou zatčeni mučeni a nakonec začne VB milovat.

Během milostné epizody se z „zakázané četby“ dozvídá hodně o fungování režimu apod.

Vícekrát zfilmováno

Světové divadlo v 1. polovině 20. století

Národní divadla, zdokonaluje se veškerá technika, herectví. Vzniká postava dramaturga. Elektrifikace divadla (obloukové lampy).

Odprostění se od konvencí z 19. století, začínají se objevovat avantgardní postupy → avantgardní divadla.

Režiséři si chtějí, aby si uvědomovali, že je to divadlo, nikoliv reálná situace.

Hojně vznikají nová divadla – v Paříži vzniká Svobodné divadlo – začalo prosazovat naturalistické postupy (například na hru Řezník dovezli čerstvé maso z jatek). V Berlíně vzniklo také Svobodné divadlo. V Londýně vzniklo Nezávislé divadlo.

Moskevské umělecké divadlo – MCHT – čistý realismus, Stanislavskij a Němirovič-Dančenko, dokonalé zvládnutí role.

Hry symbolické, impresionistické, avantgardní (epické, absurdní)

Henrik Ibsen

Žil v době realismu, uplatňuje nějaké prvky, ale překračuje ho symbolismem. Chtěl docílit více možných interpretací.

Hra **Nora a divoká kachna**

Anton Pavlovič Čechov

Považován za zakladatele lyrického a psychologického dramatu. Je potlačena dějovost, psychologie postav je propracovaná.

Racek, Višňový sad, Tři sestry, Strýček Váňa – hry bez hrdiny, téma nenaplněných snů

Ztvárnilo divadlo mchat

August Strindberg

Pesimistická díla, temné stránky života, zklamání lásky, rodinný rozklad.

Expresionismus, absurdní drama.

Oscar Wilde

Jak je důležité míti Filipa

Maurice Maeterlinck

Belgičan, psal francouzsky, častým tématem je láska a smrt. Představitel symbolismu.

Hra **Modrý pták** – symbolistická hra

Německo

Max Reinhardt

Patřil k velkým experimentátorům, jeho hry jsou ovlivněny symbolismem a expresionismem. Byl krátce ředitelem Svobodného divadla v Berlíně. Jako režisér byl proslulý obrovskými inscenacemi – se stovkami herců.

Gerhardt Hauptmann

Získal Nobelovu cenu za literaturu, byl ovlivněn naturalismem, později symbolismem a impresionismem.

Drama **Tkalci** – vypráví o revoluci slezských tkalců. Kolektivní hrdina. Původně napsána ve slezském nářečí.

Bertold Brecht

Narodil se v Německu, emigroval před Nacisty do Dánska, později do USA. Po válce se vrátil do Německa.

Novátor v divadle, zakladatel epického divadla – avantgardní (nové) postupy, je založeno na negaci Aristotelova pojetí divadla. Divák má být naprosto vtažen do celého děje, má být vtažen do situace na jevišti, má se vžít do postav, má společně s těmi postavami ten příběh prožívat.

Zcizovací efekt – úplné rozbití představy diváka, že na jevišti se předvádí skutečný život skutečných postav. Děj není ucelený (střídání epizod, postav, prostředí). Herci komentují to co hrají. Do děje bývá pouštěna hudba, filmové projekce.

Hra **Žebrácká opera (Krejcarová opera, Třígrošová opera, Šestáková opera)** – adaptace žebrácké opery od Johna Gaye, má být parodií na kýčové žánry hudebního divadla.

Hra **Matka Kuráž a její děti** – o obchodnici, již všichni nazývali Matka Kuráž – cestuje z armádou během třicetileté války. Prodává různé zboží. Má tři děti, které vláčí sebou. Válka je pro ni defacto prospěšná.

Postupně během té války ztratí všechny děti – „při obchodování“. Je zaslepená a nevidí, že ji obchod ničí život. A je jí to defacto jedno. Válka je nelidská, je nesmyslné válku podporovat, protože velké obchody ve válkách nedělají malí lidé.

Hra **Strach a bída Třetí říše –** téma nacismu.

Kavkazský křídový kruh – zpracování staré gruzínské pověsti sporu o dítě.

Načrtne se kruh, dvě matky se tahají o dítě. Ta která to dítě z toho kruhu dítě vytáhne té má připadnou. Avšak jedna z domělých matek se bojí, že by dítěti ublížila, vzdává se tedy možnosti tahat. Soudce v tomto vidí projev mateřství → soud rozhodne v její prospěch.

Švejk za druhé světové války – paralela k Haškovu Švejkovi

Anglie

George Bernard Shaw

Ir, přesídlil do Londýna, kde zůstal po celý život. Byl uznáván pro jeho vtipné a sarkastické poznámky o společnosti. Nositel Nobelovy ceny.

Obdivoval Ibsenovy hry, byl vegetarián, asketa, snažil se opustit tradiční pojetí divadla – zápletka se má rozvíjet pomocí diskuze mezi postavami.

Pygmalion - na motivy Ovidiových proměn (příběh o umělci Pygmalionovi, který vytvořil sochu dívky, do které se zamiluje. Na jeho prosby je socha opravdu oživena, umí mluvit). Vystupuje zde profesor starý mládenec Higgins – profesor fonetiky – učí vyslovovat. Vsadí se s bohatým plukovníkem, že jednu pouliční květinářku Lizu Doolittlovou naučí perfektně mluvit, vyslovovat a to tak, že ji předvede jako vévodkyni ve společnosti a nikdo to nepozná. Sázku nakonec vyhraje. Celou dobu k ní přistupuje chladně, konec je otevřený. Stalo se předlohou k My Fair Lady

Živnost paní Warrennové

Itálie

Luigi Pirandello

Narodil se na Sicílii, pracoval původně jako učitel, později se začal věnovat divadlu, stal se režisérem... Nositel Nobelovy ceny.

Témata: láska, žárlivost, nevěra

Představitelem avantgardy, zdůrazňuje, že se odehrává fiktivní děj, využívá fantazie. Předchůdce absurdního divadla.

Bezvýchodné situace, zachycuje člověka žijícího neplnohodnotný život, ten člověk má problémy s komunikací s ostatními lidmi → spousta nesmyslných frází...

Drama **Šest postav hledá autora** – začíná přerušení zkoušky, aby jim řekl, že mají zahrát svůj životní příběh a oni ho předvedli jako divadelní hru. Projevy jsou nesouvislé, postavy se mezi

sebou hádají o tom jak to vlastně bylo, také komentují vlastní výkony...

Vzniká propletenec rodinných vztahů, všichni si myslí, že mají pravdu – každý povídá vlastní verzi...

Francie

Gilliam Apollinaire

Prsy Tirésiovi - ..., avantgardní hra, surrealistické drama.

Alfréd Jarry

Předchůdce absurdního dramatu

Román **Nadsamec** – o super muži, který dokáže 82x za sebou opakovat milostný akt... Nakonec umírá.

Hra **Král Ubu** – pro loutkové divadlo, karikatura učitele fyziky, Ubu je nadutý, krutý...

Eugene O'neill

Představitel psychologického dramatu

Jeho otec byl známým hercem, malý Eugen strávil dětství na cestách, protože jeho matka propadla narkomanii. Pokusila se o sebevraždu, byla na léčení a nakonec se z toho dostala.

Jeden z jeho bratrů propadl alkoholismus a zemřel.

Sám Eugene propadl alkoholu, nakonec s tím přestal. Celý život zápasil s depresemi, často uvažoval o sebevraždě.

Měl TBC, během léčby v sanatoriu začal psát hry. Byl námořníkem, zlatokopem...

Hra **Cesta dlouhým dnem do noci** – zachycuje jeho rodinný život, všechny problémy.

Psychologické drama, zachycuje osudy čtyř členů z rodiny Tyronů. Každý z členů je „ztracená existence“. Nedokáží se dorozumět, neustále se osočují, každý nad sebou pláče (= soucítí jen sám se sebou).

Noc má symbolizovat tmu a krach v rodině.

Hra **Smutek sluší Elektře –** jde o parafrázi na Oresteiu – zmodernizované. Děj se odehrává po skončení občanské války v USA. Z války se vrací generál (král Agamemnón), zjistí, že jeho manželka mu byla nevěrná a zavraždí ho milenec. Syn Olin (Orestes) se nechce pomstít jeho smrt, to chce jeho sestra.

Syn nakonec zavraždí milence. Matka nakonec páchá sebevraždu. Orin prchne se sestrou z domu, ale pořád ho hlodá svědomí, chce se přiznat. Sestra Lavínie ho dožene k sebevraždě, sestra se sama zaživa pohřbí v domě, kde byl spáchaná vražda.

Rusko

MCHAT

Vladimír Majakovskij – Mysteria Buffa

Michail Bulgakov – Moliere,...

Španělsko

Federico Garcia Lorca

Popraven fašisty

Hra **Krvavá svatba** – zachycuje španělský folklór, nevěsta opouští ženicha během svatby, odejde za mužem, kterého skutečně miluje, přestože ví, že podle zvyklostí oni je budou pronásledovat a musí je zabít.

Česká literatura v 1. polovině 20. století

První světová válka, samostatné Československo. Důsledky velké krize. Růst vlivu fašismu, nacismu, komunismu – jak u nás tak kolem nás. Mnichov. Druhá světová válka.

Do konce 20. let

Josef Svatopluk Machar, Antonín Sova, Viktor Dyk, František Gellner, Karel Toman, Fráňa Šrámek, Stanislav Kostka Neumann.

Nové umělecké směry – civilismus (radost z všeho z civilizace), vitalismus (radost ze života), kubismus, futurismus, expresionismus

Stanislav Kostka Neumann – civilismus – Nové zpěvy

Fráňa Šrámek – vitalismus - Splav

Karel a Josef Čapek vydávali překlady francouzských básník – zatracených a avantgardních básníků.

Almanach na rok 1914 – nechuť ke klidu, nadšení pro volný verš.

Reakce na první světovou válku, Viktor Dyk – Lehká a Těžké kroky, Okno, Země mluví; Karel Toman – Měsíce

1920 vzniká - umělecký svaz **Devět sil** (avantgardní) – Jaroslav Seifert, Jiří Wolker, Konstantin Biebl, Vítězslav Nezval, Vladislav Vančura, Jiří Frejka, Jan Honzl, Jindřich Štýrský → sborník devět sil → program **proletářské literatury:**

- Ovlivněno komunismem
- Poukazují na sociální nespravedlnost
- Poezie má sloužit k revoluční přeměně světa
- Často čerpají ze života dělníků, boj za práva dělníků, za jejich lepší život.
- Má přístupnou formu – melodická, recitační.
- Revoluční výzvy
- Tendenční literatura

Otázky k proletářské literatuře:

- O jaké jde umění? Umění třídní, proletářským a komunistickým. Revolučnost umění, oprošťování se od setrvačnosti starého umění, kolektivismus.
- Co je základním znakem této poezie a jak se tento znak projevuje? Odpor k měšťáckému umění, tendenčnost.

Jiří Wolker, Jindřich Holejší, Josef Hora, Jaroslav Seifert

Poetismus – výlučně český směr, většina autorů sem postupně z proletářské literatury prošla.

Otázky k poetismu:

- Jak se projevuje poetismus? Ležérní, dovádivé, fantaskní, hravé, neheroické a milostné. Nemá být romantické. Metafory a nekonkrétnost. Život styl = poetismus. Vyjadřuje umění žít. Není pesimistický.

  Karel Teige, Vítězslav Nezval.
- Jak se zrodil poetismus, kteří umělci mají podíl na jeho zrodu? Snaha uspořádat svět do básně. Metoda jak nazírat na svět aby byl básní → radostný optimistický pohled na život a jeho užívání.

Práce s fantazií, metaforikou. Lyrismus, smyslovost. Inspirován některými metodami dadaistů, pásmo – množství témat, volné řetězení představ, odstraněna interpunkce, narušena logická stavba básní.

Experimentace se slovy, inspiračním zdrojem se stala lidová zábava (cirkus, kino, varieté), velkoměsta, technický pokrok.

Na rozdíl od proletářské poezie není tendenční, dělník nebojuje za lepší svět, chce objevovat krásy světa.

Manifesty poetismus:

1. Vyšel v časopise Host – Karel Teige, Vítězslav Nezval – Poetismus
2. Papoušek na motocyklu – Vítězslav Nezval
3. Podivuhodný kouzelník – Vítězslav Nezval
4. Pantomima – Vítězslav Nezval

Jindřich Honzl, Jiří Frejcha – osvobozené divadlo – ovlivněno poetismem.

Krize v roce 1929 způsobila ústup radostného umění poetismu, ve 30. letech vzniká další směr.

Surrealismus = nadrealismus - 1934 byla založena Pražská surrealistická skupina „Skupina surrealistů v Československu“, název od G. Apollinaire. Vycházel ze psychoanalýzy S. Freuda – psychický automatismus.

Patřil mezi ně Vítězslav Nezval, Konstantin Biebl, Toyen, Jindřich Štýrský, Jindřich Honzl, Jaroslav ježek.

Trval do roku 1938, kdy ho Vítězslav Nezval sám rozpustil.

Skupina Ra – po válce, patřili jsem Ludvík Kundera, Bohdan Lacina

Existenciální témata, individualismus, reflexivní lyrika = úvahová – František Halas, Vladimír Holan, Jan Zahradníček, Jaroslav Seifert, Josef Hora,

Po Mnichovském diktátu se snaží hledat společná témata a životní opory – **vlastenectví**, rodná zem, významné osobnosti.

Jan Zahradníček, Josef Hora, Jaroslav Seifert, Vladimír Holan, František Hrubín, Vilém Závada.

Duchovní poezie – katolicky orientovaná

František Hrubín, Bohuslav Reynek

Přelom 30. a 40. let – nová básnická generace, patronem je jim František Halas.

Jarní almanach básnický – představili se zde. Program nahého člověka – zbavený všech společenských a ideologických tlaků.

Ivan Blatný, Kamil Bednář, Josef Kainar, Jiří Orten, Oldřich Mikulášek.

40. léta – **Skupina 42 –** dle roku vzniku

Poezie je odpatetizovaná, útržkovitá, nepoužívají obrazná pojmenování. Snaží se zachytit každodenní život v konkrétní podobě, Drsná poezie.

Jiří Kolář, Ivan Blatný, Josef Kainar, Jiřina Hauková, Jan Hanč

Jiří Wolker

1900-1924

Narodil se v Prostějově, měl TBC, léčil se ve vysokých Tatrách ve Vysoké Poliance, avšak byla neúspěšná → odraz v jeho tvorbě.

Hlavní tahoun proletářské literatury, autor manifestu proletářského manifestu. Byl členem skupiny Devět Sil.

Sbírky **Host do domu, Těžká hodina –** proletářská

Otázky k **Host do domu – Poštovní schránka, jitřní píseň:**

- Charakteristika pro obě básně. Výběr pro lidi obyčejných témat (láska k nejprostším, každodenním věcem) → poetizace všedního dne, polidštění věcí, zosobnění (personifikace).

  Optimistického ražení, naivita, postavy jsou jednoduché a nekomplikované.
- Kterému uměleckému směru jsou básně blízké. Teprve náznak proletářské literatury. Podoba s vitalismem.

Otázky k **Těžká hodina:**

- **Těžká hodina**
  - Co to je ta těžká hodina? Porodní, chlapecké srdce zemřelo, čeká se až se nové srdce narodí.
  - Po čem básník touží? Touží po tom, aby jeho srdce bylo statečné a nesmlouvavé. Tvrdého dříče pro společnost, které je prospěšný.
  - Najít znaky proletářské poezie. Chlapecké srdce je idealistické (plán pro zámek)... Kolektivnost.
- **Moře**
  - Jak se moře postupem básně proměňuje? Hlavní motivy každé sloky.

    Modrý pták – nějaký přírodně lyrický obraz moře – přírodní motiv

    Bledá dívka – pouze přežívají, neplní svoji společenskou úlohu, mají svoje sny.

    Rakev – dekadentní pohled, moře = představy o umírání...

    Lidé – našel moře po vypotácení se z vlastních představ. Našel skutečný život obyčejných lidí. Moře = hospoda plná dělníků

    Lidé – budovatelský obraz, budovatelé „vytvářející hodnoty moře“ - moře = socialismus
- Prostředí ulic, továren = hrdinové jsou dělníci. Zachycuje především těžký život dělníků, sociální nespravedlnost – jsou zárukou lepšího světa.
- **Balada o očích topičových**
  - Sociální balada – lyricko-epická báseň (děj + dojmy a pocity) oči = zástupný model pro víru v současný systém – potřeboval je k práci. Dělníci tvrdě pracují, jsou práci oddaní až jsou jí zaslepení. Až si neuvědomují, že je systém, ve kterém žijí je ubíjí.

Rozsáhlá báseň (pásmo) **Svatý Kopeček** (místo u Olomouce, kde žili prarodiče Jiřího Wolkera).

Psal také moderní pohádky, například **O milionáři, který ukradl Slunce** – dobro vítězí nad zlem (milionář umře, Slunce se vrátí na oblohu) – není časově zařazen. Hrdinové většinou plní nějaké úkoly, překonávají překážky.

Napsal si epitaf.

Psal samotné básně – například o smrti – nebál se smrti, ale umírání. Na světě se nic, kromě pár srdcí nic nestane.

Josef Hora

1891 až 1945

Básník času a ticha, pracoval v redakci Práva lidu – vedl kulturní rubriku. Vycestoval do Itálie a Sovětského svazu -> odraz v některých sbírkách.

Překládal ruskou poezii. Zprvu byl ovlivněn civilismem a vitalismem, později přešel proletářské poezii.

Sbírka **Pracující den –** proletářská = oslavuje práci, zamýšlí se nad osudy dělníků.

Itálie – odraz jeho cesty do Itálie – země barev a slunce, smyslová poezie, slavná minulost, básně jsou lyrické a hravé.

Sbírka **Struny ve větru** - více niterné verše, více pravidelný rým, básně reflexivní (= úvahové). Melancholické, stesk nad plynoucím časem - vítr – symbol plynoucího času, struny symboly myšlenek.

Báseň **Zpěv rodné zemi** – protifašisticky zaměřené, vlastenectví – sbírka **Domov**:

- Pyšná země – z níž jsme všichni vyšli.
- Vybudovaná na principu připodobnění, metafor historických situacích (začátek). Opěvné verše. Kontrast (těžký úděl země, minulost a přítomnost plnou bojů na druhé straně rozkvétající).
- Opěvuje řeč, odkazuje se na památná místa – Hora Říp. Bohatost země (sady, vinohrady...)
- Život tady bude pokračovat i po budoucí generace, přes veškeré bouře, které přijdou. Budeme zemi chránit.

Poema **Jan Houslista –** lyricko-epická skladba, pojednává o jednom houslistovi, slavní houslista se vrátí z Ameriky do Čech, Snaží se svou hudbou přemoci atmosféru zoufalství, která v ČSR panovala. Snaha dodat odvahy, optimismu, vlastenectví.

Sbírka **Máchovské variace** – vydána ke 100 výročí úmrtí Máchy, objevuje se zde téma lásky, času, bránění vlasti,...

Jaroslav Seifert

1901 – 1986, dva roky poté, co mu byla udělena Nobelova cena za literaturu (1984).

Narodil se v Praze na Žižkově (dělnická čtvrť). Jeho otec byl zámečník -> odraz v jeho počáteční tvorbě.

Gymnázium nedokončil a stal se redaktorem komunistického Rudého práva. Pracoval také v redakci brněnské Rovnosti. Pracoval v nakladatelstvích. Na konci 20. let se s komunistickou stranou „rozešel“. Pak působil v nekomunistickém tisku.

Obhajoval Jana Zahradníčka (katolického básníka) a komunistická strana jej perzekvovala -> útlum jeho tvorby v 50. letech.

Na konci 50. let sbírka Maminka. Po roce 1968 byl zase umlčen. Podepsal Chartu 77.

Vzpomínková kniha **Všechny krásy světa –** teprve po roce 1989 vyšla bez cenzurních zásahů, předtím byla cenzurována. Zmiňuje básníky.

1. období

Sbírka **Město v slzách –** proletářská

Sbírka **Samá láska –** proletářská, trochu vliv vitalismu, psaná volným veršem.

2. období

Sbírka **Na vlnách T.S.F. –** (bezdrátové telegrafie), později pod názvem Svatební cesta poetismus, opěvuje rychlorytmus velkoměsta, civilizační rozmach... Volné řazení představ, tok myšlenek. Ovlivněno cestou do Francie.

Sbírka **Slavík zpívá špatně** – ovlivněn svými dojmy z Moskvy, poetistická

Sbírka **Poštovní holub** – zabývá se nad vlastním životem, poetistické období, chybí hravost, je zde znát další vývoj. Báseň Píseň.

3. období: období písňové (přechází na pravidelný rým, melodičnost): Intimní poezie, soustředění na drobné detaily, hodně vzpomíná na mládí a dětství. Jeho zpověď. Poetizace všedních věcí. Motivy domova, matky, lásky.

Sbírka **Jablko z klína**

Sbírka **Ruce Venušiny**

Sbírka **Jaro, sbohem.**

4. období: reakce na rok 1938, okupaci a podobně.

Sbírka **Zhasněte světla** – verše o domově, rodné zemi, ohrožení, vina a nevinna národa. Píseň o rodné zemi

Sbírka **Světlem oděná**

Sbírka **Kamenný most**

Sbírka **Vějíř Boženy Němcové** – napsána ke 120 výročí úmrtí Boženy Němcové.

Sbírka **Osm dní** – sbírka elegií (= žalozpěvů) na TGM – přibližoval jeho osobnost.

5. období: poválečné období – reakce na válečné událost, osvobození (Přilba hlíny). Poté už se zabývá domovem, tradicemi, vyzdvihování Prahy, vzpomíná na dětství.

Sbírka **Maminka** – Maminčino zrcátko

Sbírka **Šel malíř chudě do světa –** vznikla jako básnický doprovod kreseb Mikoláše Aleše.

Sbírka **Chlapec a hvězdy** – inspirováno Ladou

Sbírka **Píseň o Viktorce** – inspiroval se Boženou Němcovou, hledá co mají Viktorka a Božena Němcová společného. Společný mají tragický osud, životní sílu.

6. období: 60. až 80. léta nastává obrat, reflexivní lyrika (= úvahová). Vrací se k volnému verši. Bilancováním nad jeho životem (byl nemocný). Dochází k tomu, že největší hodnotou je láska. Básně jsou smutné, depresivní, trpké.

Sbírka **Halleyova kometa**

Sbírka **Koncert na ostrově**

Sbírka **Odlévání zvonů**

Sbírka **Morový sloup**

Sbírka **Deštník Piccadilly**

Sbírka **Býti básníkem** – poslední sbírka

Volný verš – nepracuje se zde s žádnými obvyklými básnickými prvky, těmi jsou přízvuk (střídání přízvučné a nepřízvučné slabiky), délka samohlásek. Vyzdvihuje jiné básnické prvky, například intonace, tempo, vynechávání interpunkce, práce se syntaxí (větným členěním) – přesahy – rozdělení věty do dvou veršů. Zakladatelem byl Walt Whitman. Můžou se objevit základní rytmy (trochej, jamb, daktyl) – ty se různě střídají.

Rozbor:

- Báseň **Býti básníkem**
  - O jaký typ poezie jde? Reflexivní (viz další bod). Není sentimentální ani patetické.
  - O čem vypovídá? Že už má svůj život za sebou, vypovídá o svých touhách, svém životě. Za téma mu sloužila láska. Říká, že múza ho nepolíbila, chtěl psát podle pravidel – což mu nešlo. Musel se prostě odvázat.
  - O jaký prózodický systém jde? Volný verš (přesahy...)
- Báseň **Píseň**
  - Poetistické období, předznamenává k písňovému období. V čem? Rytmická, volba tématu - „vracíme se domů“ - pozorujeme hodnoty lidského života.
  - Princip výstavby? Základní znaky? Princip písně, chybí hravost se slovy, projevuje se melancholie. Kontrast – končí, počíná – snaha zdůraznit naději.
- Báseň **Počítadlo** z **Na vlnách T.S.F**
  - Hravost, obrazová poezie, grafická úprava. Lyrické, smyslové.
- Báseň **Maminčino zrcátko** ze sbírky **Maminka**
  - Jaké je hlavní téma? Nejdůležitější motivy? Melancholické, sentimentální. Zrcátko symbolizuje čas té maminky. Proměna maminky v čase. Vzpomínka na maminku právě přes zrcátko.
  - Poetizace všedních věcí.
  - Personifikace – dívá se po mně (zrcadlo)
  - Metafory – truchlivou kořist plamene

Píseň o rodné zemi – dokončit doma, dosazovat přirovnání, aby to odpovídalo charakteru básně.

Krásná jako _____ // v sadu kvítí
je ta země, která vlastí je ti,
krásná jako _____, // ptačí zpěv
sladká jako _____, // dobrý med
do nějž nůž si vnořil k rukojeti.

Stokrát zklamán, rady nevěda si,
znovu vždycky navracíš se domů,
stokrát zklamán, rady nevěda si,
v zemi bohaté a plné krásy,
k chudé jako _____. // oschlé klasy

Krásná jako _____, // ženy vlasy
těžká, těžká jako _____, // všechna hlína
- není z těch, na něchž se zapomíná.
Naposledy kolem tvého spánku
padne prudce její hořká hlína.

- Báseň **Píseň o rodné zemi** ze sbírky **Zhasněte světla**
  - Používá přirovnání jak z přírody tak lidských výtvorů – úzký vztah k domovu.
  - Vyhledej klíčová slova – země, vlast, domů, vina, krásná, sladká (a další přídavná jména)

- Jakými přívlastky charakterizuje zem? Jak se proměňuje jeho chápání země – přídavné jména, přírodní, z lidských výtvorů (džbánek, dalamánek...). Nejprve používá něco krásného, pak se objevuje kontrast – vina, hořká hlína...
- Co je to modranský džbánek – typický pro Slovensko, osamostatnění Slovenska.
- Vysvětlit dvojznačnost verše „sladká jako střída dalamánku do nějž nůž jsi vložil k rukojeti.“ Pohyb nože do dalamánku... Mnichov – nakrojení naší země.
- Vysvětli „chudé jako jaro v čerstvém lomu“ - na jaře nastává zrod něčeho nového, chudé – pro Seiferta dobré.
- Vysvětli „těžká vina“ - mířeno na ČSR, nebránili se = zradili jsme se
- Na jakém principu je vystavěna tato báseň, co se děje s motivy – vystavěno na principu přirovnání, kontrastu, volba témat. Chtěl vyjádřit myšlenku, že ta rodná země tady bude pořád a že nás kdykoliv přijme.

Vítězslav Nezval

1900 – 1958

Narodil se v Biskoupkách u Třebíče. Dětství strávil na Vysočině. V Brně studoval práva, avšak studia nedokončil, jeho přítelem se stal i Jiří Mahen.

Ve 20. letech patřil k zakládajícím členům Devět silu. Je představitelem poetismu, později přešel k surrealismu a založil i skupinu.

Poetistické:

Sbírka **Pantomima** – rozsáhlá báseň **Podivuhodný kouzelník** + hravá čtyřverší **Abeceda** s asociacemi na tvary písmen.

Rozbor:

- **Podivuhodný kouzelník**
  - Na čem je vystavěna? Pásmo – protože text splývá dohromady, často se sebou témata nesouvisí, používání asociace. Nerýmuje se.
  - Inspiruje se velkoměstem (nábřeží, lucerny, průjezdy...)

Rozsáhlá skladba **Papoušek na motocyklu**

Báseň pásmo **Edison –** název souvisí s myšlenkami ve skladbě. Inspiroval se jeho vynálezem žárovky. V podstatě oslavuje tvůrčí činnost člověka. Přirovnává činnost vynálezce ke svoji práci. Za smysl života stojí touha dobývat a přetvářet svět k lepšímu. Světlo = naděje, lidské činnosti, která přetváří svět k lepšímu.

Kontrasty radost – smutek, život smrt - „Bylo tu však něco těžkého co drtí“, „smutek stesk a úzkost z života a smrti“, „Bylo tu však něco krásného co drtí“, „odvaha a radost z života a smrti“

Postpoetismus: nejsou typicky poetistické, ty co tam jsou, nejsou výrazné.

Sbírka **Skleněný havelok** (havelok je dlouhý důlní plášť)

Sbírka **Zpáteční lístek**

Sbírka **Sbohem a šáteček** – nejde o milostnou poezii, jde mu o poetistické básně, reaguje na své cesty do Francie a Itálie. Totou sbírkou se loučí s poetismem.

Surrealistické: 30. léta, čistý psychický automatismus – nekontrolují rozumem co píšou, Freud – psychoanalýza, často se sjíždějí. Spojovali nespojitelné slova.

Sbírka **Žena v množném čísle**

Sbírka **Praha s prsty deště**

Sbírka **Absolutní hrobař** – surrealistické, neobvyklá slovní spojení

Národní: Reakce na nástup fašismu po roce 1938

Sbírka **Matka Naděje**

Sbírka **Pět minut za městem**

Socialistická:

Sbírka **Historický obraz**

Sbírka **Veliký orloj**

Sbírka **Zpěv míru**

Sbírka **Chrpy a města**

Divatelní hry:

Manon Lescaut – předlohou se stal román Jacqua Prevosta, zpověď rytíře, který se zamiloval do Manon.

Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou – vypráví o zániku Atlantidy, modernizuje to, ohrožení světa válkou.

Konstantin Biebl

Prožil první světovou válku, působil na balkánské frontě. Byl raněn a za útěk byl odsouzen k trestu smrti, ale uprchl. Hodně cestoval (na Sumatru, na Jávu, na Cejlon, Tunisku, Alžírsku).

Přítelem Jiřího Wolkera, byl jím velice ovlivněn – zpočátku psal proletářsky, později přešel k poetismu, později k surrealismu.

Spáchal sebevraždu skokem z okna.

Sbírka **S lodí, jež dováží čaj a kávu** – srovnává s Evropany

Rozsáhlá skladba **Nový Ikaros –** jde o pásmo, je považováno za jedno z nejlepších děl poetismu, princip montáže – obrazy z básníkova dětství, milostné vzpomínky,

František Halas

1901 – 1949

Své dětství prožil v Kunštátu na Českomoravské vrchovině -> odraz v jeho tvorbě. Pocházel z dělnické rodiny, hodně ho ovlivnilo, že jeho matka brzo zemřela. V Brně se učil knihovníkem a potkal se tak s Jiřím Mahenem. Působil také jako redaktor různých brněnských novin. Zemřel na následky srdeční choroby.

Po únoru 1948 byla jeho tvorba odsouzena – dekadentní tvorba. Básník životních protikladů a hledání, básník tragického životního pocitu a skepse. Jeho básně bývají naschvál nelibozvučné, nemelodické. Hodně používá složité metafory. Neologismy.

Básnická próza – nemá pevnou strukturu, nemá děj, podobá se popisu (líčení), je to lyrické, spousta metafor, básnické výrazy.

<u>Proletářská poezie a poetismus:</u>

Sbírka **Kohout plaší smrt** – podle díla anglického spisovatele, nelibozvučné, expresivní, metafory, vlastní neologismy

Sbírka **Sépie**

Poetismu se přibližuje nepoužíváním interpunkce…. Verše nejsou hravé, spíš přemýšlí.

<u>Reakce na fašismus a ohrožení</u>:

Sbírka **Torzo naděje** – zklamání z vývoje kolem něj, reaguje na Mnichov, chce ale dodávat čtenářům dodávat odvahu.

Sbírka **Naše paní Božena Němcová** – vylíčena jako žena a matka, vylíčena jako ponižována, i přesto nikdy neztratila odvahu, důstojnost. Vyzdvihuje její češtinu, vzkazuje, aby chránili svoji mateřštinu.

Sbírka **Dokořán** – inspirováno španělskou válkou.

Rozsáhlá báseň **Staré ženy –** na to reagoval Neumann básní Staří dělníci -> Halas napsal Staré dělnice:

- Princip výstavby - Opakování, litanie – opakovaně oslovuje části těla žen – oči, ruce, vlasy, klín, tváře.
- Na stáří pohlíží negativně, je kruté, až bolestné.
- Co si myslí o starých ženách? Pro ně je jejich život stereotypní, vyhaslý, přežívání, čekání na smrt.

Sbírka **Ladění** – verše pro děti, písňová poezie

<u>Poválečná tvorba:</u>

Sbírka **A co básník** – byla vydána až po smrti Halase, experimentální poezie.

Vladimír Holan

1905 – 1980

Narodil se v Praze, v šesti letech se přestěhoval s rodinou do Bělé pod Bezdězem -> ovlivnil ho Mácha. Miloval krajinu. Chtěl se stát mnichem – chtěl odkrývat tajemství. Rodiče nesouhlasili a poslali ho na klasické gymnázium. Poté působil jako úředník, pracoval v novinách.

Po roce 1948 jeho poezie nesměla vycházet. Na 15 let se odmlčel, až v 60. letech začal dále publikovat. Bydlel v Praze na Kampě (v domě bydlel Werich i Dobrovský).

Byl přesvědčený, že poezie se má probíjet pod povrch věcí a luštit tajemství skrytá pod tímto povrchem.

Český nejnáročnější poezie 20. století – těžko zapamatovatelná, čitelná – často v básních filozofuje, často zpochybňuje to, co vyslovil. Často nedoříkává věci do konce. Kupí asociace. Křížil slova – snažil se spojovat výrazy, které významově spolu nesouvisí - „Ležet kříž odříkání“. Často vytváří neologismy - „kráčivec, loučenec, loučenka, nicočára“. Také používá provokující metafory. Spojuje konkrétní výrazy s abstraktními - „Na kovadlině vody“, „Prostor se pořezal o hudbu do čtverhranna“, „Myšlenku už dlouho bolí hlava vůně“. Oxymóra - „K tobě se vzdaluju“, „Ty kdybys byla, nebylo by tě“

Lyrika – milostná, intimní, reflexivní (filozofická, meditativní) – řeší narození, bytí, smrt, lidská existence, kam jdeme, co je naším cílem...

Použití oxymorónu (nelogické spojení) – snaha dostat nás do neurčitosti, plurality.

Ve třicátých letech sbírky **Triumf smrti**, **Vanutí, Oblouk, Kameni přicházíš**. Ke konci **Září 1938** (vyšlo v roce 39).

Doba okupace (lyricko-epické) sbírky **Terezka Planetová**.

Po válce vydává (opěvuje osvoboditele) sbírky **Rudoarmějci, Dík Sovětskému svazu, Panychida**.

Má velké sklony k existencionalismu a po roce 1945 není oceňován, po roce 1948 je zakázaný. Znovu vstupuje až v 60. letech.

Příběhy, básnická skladba **Noc s Hamletem,** sbírka **Bolest**, sbírka **Bez názvu, Aklepeovi kohouta.**

Rozbor:

- Máj 1927 (z Triumf Smrti)
  - Druh, žánr, základní motivy: lyrika, milostná (+ částečně reflexivní, je totiž ve všech Holanově básních).
  - Reflexivní část: pořád hledá, stále tápe – odpověď nenachází, to ho bolí
  - Oxymórony: „vidím, co nenaleznu“ (reflexivní), „jsem napřed pochován“, „stesk a zář“, „pohled, hledající“. „Jsem napřed pochován“ (už nemá smysl hledat).
- Noc z Iliady
  - Noc Iliady (Ilias je epos o Trojské válce – Troja je symbol zrady) -> reaguje na Mnichov
  - Smysl veršů: co se děje, mluvčí národa, povzbuzuje národ – poslední dva verše - „jen slabé sklání“, na obranu národa.
  - Přírodní motivy: stromy kráčí, hory jdou (zobrazení široké platnosti). Spodobnění moderní doby.
  - Madrepora – vytváří korálové stromy
  - Zrady se neustále opakují
  - Verš ABAB, pravidelný rým, kompoziční postup: pointování
  - Implicitní (zakrývá význam).
- Odpověď Francii
  - Zase reaguje na Mnichov, obětovali ČSR vteřině míru a přitom trest se žene. Že nejsou páni situace.
  - Je velice explicitní (průhledné)
- Terezka Planetová
  - Lyricko-epická milostná báseň – epické vsuvky spojené v náladách
  - Almagest – je velké pojednání, všeobecný výklad, označení Bible.
  - Opakování, harmonické okamžiky (mdlou mlhou zlou), disharmonické okamžiky (Má kráska ale kráčet směla).

František Hrubín

Narodil se v Praze ale vyrostl v Lešanech (Třeboňsko) -> odraz v tvorbě. Studoval gymnázium a začal studovat vysokou školu, ale školu nedokončil. Stal se knihovníkem. Působil na ministerstvu informací.

Píše především lyriku. Autor pohádek. Do literatury vstoupil ve 30. letech přírodní a milostnou lyrikou.

Sbírka **Krásná po chudobě**, sbírka **Země po polednách.**

Tvoří během války, píše intimní a meditativní poezii -> sbírka **Včelí plást**, sbírka **Cikády**

Poém **Jobova noc –** postava Job (odzadu boj – kontrastní s postavou Joba), je to zbabělec, bez hrdinství. Ale přesto touží být básníkem nové doby, chce bojovat proti Jobovi, mísí pocity, které vyvolává okupace. Píše to pro povzbuzení lidí.

Poválečná básnická skladba **Hirošima**. Poéma **Romance pro Křídlovku** (později i zfilmovaná), částečně návrat do dětství Hrubína.

Jindřich Hořejší

Tahoun proletářské literatury.

Sbírka **Hudba na náměstí, Korálový náhrdelník** - proletářská

Vladislav Vančura

Rozmarné léto – ovlivněno poetismem